Масса а мехкашкара пролетареш, вlашаrlхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-Гlалгlай обкома, Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Советан Министрий Советан орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газета арадуьл 1923 шера дена ◆ ГРА, 23 ноябрь, 1972 шу. ◆ № 141 (3347). Мах 2 кап.

Наьха хьал-торо тоаяра

Вай пачхьалкхан правительствас бахача наьха хьал-торо тоаяра цахиллаш йоахке елга цlаьхказа а къахьега хьалхера [illegible] дешоца [illegible] а теха арайаьккхинарг «1972—1973 шу. Іаш замалахь хьайбай продукташ йоахкилгех кийчъелгех алсамдаккхар духьа [illegible] баьхама боллале Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаярах» болча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцам. Цо дехаш айдаьча тха колхоза хьайбаш лелалдераш къахь а [illegible] ребiа къахьега дош лу.

Хlана моаллта хьалхашца латтача декхарех керттера дар хьайбаш дерттіа Іаьгара дахари царгара дуккхагіа продукци лаккхари долга кхетадеча пар. Дlахо йедача хана моаллта дамкхий дакхараш тlаэца а уж диканlа кхоачащдара яхье болча а лаьрхlад. Цу боккха ворхlаш болча духьаргж хьалхьегама толамаш жов дала чlоагlо вай колхоза хьайбаш лелалдераш. Хьалхаргаьа вай Трибулунзин Нанакевь. Кхоза денагlайа дояра я ше 16 Іаьттагара 40600 килограм шура ялха езаш яр из укх шера, хlаьта дукхьаь итт бетта цо [illegible] 48628 килограмм. Уж толамаш кхи лох ца делийташ Іаьгара дlа ворхl шу хьинар дlача дапри. Иштта дика белх бу доярка Магомедова Шанурас а. Ше кхоабача 17 Іаьттагара шера 45600 килограмм шура ялха езача цо хlабахача итт бетта яьккхай 44506 килограмм. Планаш заданеш йоагlачул дукха а дуккагlа цо шура йоаккхаргхилар шеко яц.

А. МАРШИНА,

Шалинский район «Путь к коммунизму» колхоза зоотехник.

Художникий вай замен

РСФСР художникий кхоалаrlа съезд

21 ноябре Нохкахча Кремлехьа Дозарча хьайилиаш РСФСР художникий кхоалагlа съезд. СССР хьаьь 50 шу дуза да гlайа кхаьчача хана изобразительни искусство дегlайоалазара лаархlамеш деналь къахьегадерга, цхьа деятельноста [illegible] ерга, дlахьова [illegible] белгалдеяга Советски Росси искусства мастераша.

Съезда балха вахье декъа доацаш ба КПСС ЦК Политбюро членалла кандидаташ — КПСС ЦК секретарь П. Н. Демичев, РСФСР Министрий Совета председатель М. С. Соломенцев.

РСФСР художникий Союза правлене балхах «Художникаш вай замен» яха отчетни доклад вор правлене председатель Г. М. Коржев.

Вайна исторе тlоаккхаш, — аьлар докладчикас, — вай творчества, советски халкъа доша айдо, хердача саrа — коммунистически обществе тьаrьечоа къахьегама. «Партийни кулгалдара цхьа латт, — аьнад партес XXIV съезда яьча КПСС ЦК Отчетни доклада тlа, — хангьа гlулакх дара бевадлергд дакхара художник тlаьоарах, коммунистически хьисапе обществе оргаhьарах [illegible] хьадаха.

Вай дай, [illegible] социалистически реализм идейно ира, [illegible] хана. Цо кхы тlоаrlаrlа яха [illegible] гуаьльхай [illegible] сецигыльхэ [illegible].

Художникаш, [illegible], искусствоведаш — литературан искусствон деятелаш — идеологически [illegible] яrlа болча участие ба.

Докладчика дика йоаллах деш союзо хьалхара съезд хиннача тlаьхьаrlарча дlа шера даьча белхий итогаш.

Цу тоаламка Росси художникаш кийч а я вlашаrlъелай «Советская Россия» яха тхьаь итт зональни [illegible] республикански выставка.

Российски Федераце культурни вахаре йоккха событе хилар дуцц дlахо докладчика, культура [illegible] хье ленински хьалхи политика кхьоала хьалхьеха 16 автономни республиканча художникий промышленной выставка.

Художникаш, вай замен — из [illegible] принципиально а боккхага искусство а и искусство дlахо дегlайоалаеча. Вай халкъо болх массаза а керд-керда кийча хьайхана тахт, гучаеал, вай а хув кхьа дакъа дехча, сийлахь-докхаьча советски халкъа вахал воаэ.

Оратора белгалдаьккхав, «Литературно - художественни критика хьахьехьа» КПСС ЦК соцам художественни обществе бокххача тоеланца тlацlа хилар. Из документ творчески союзий, къахьега художникий союзий пахара боккхача доархlаме да. Цу тlа гlоттала декъар художественни практикеда айхха дувзадеша да Іоие, керрагача художественни махара а дакъа кхоачаш да.

Съезда делегаташа ладийгlаь РСФСР художникий Союза ревизионни комиссе председатель Г. А. Калашкина яьча доклада.

22 ноябре съезда хlана а вай балх беерба.

(ТАСС).

АЙБЕ ХЬАЙБАЙ БОАХАМ

ДЕНГАРА денга шерагlа ариеш латт СССР-и Нохч-Гlалгlайчен автономи 50 шу дизара сийна йоаржаль социалистически яхь. Нохч - Гlалгlайчен беррига къахьегамхоаша цхьана къахьегаш оахто латт хьайбаш лелалдераш а. Мехлагlча пятилетки дамкхий дакхараш латт вай республика хьайбаш лелалдераш хьалхашца: 1975 шера 38 эзар тонн дениха лерхl дулх, иштта аьлча 1970 шерача 43 процент дуккагlа, хlаьта шура — 119 эзар тонн е 33 процент дуккагlа, тха — 2828 тонн е 13 процент дуккагlа.

Уж [illegible] кхоачашдо [illegible] хьайбаш [illegible], хьайбай продуктивность [illegible], [illegible] лардо тlа хьайбай фу тоа а дешаш, [illegible] болх лерттlа [illegible] чотах.

[illegible] тlаьхьа хьагайтача хlара Іаьттагара 3000—3500 килограмм шура йоаккхилга, хlара устагlан тlера 7—8 килограмм тха доаккхилга, дукха кхаабача хlара бежана [illegible] 800—1000 грамм довза тlаьхатийтилга республика цхьадерча бахамашта а дикагlйоача хьайбаш лелалдераш е кертагlдьлла да.

Республика дика довза да доярка Социалистически Къахьегама Турпала Берахоева Лемиш хlара шера дукха толамаш. Сунженски района Шерова [illegible] доярка Рыбакова Мария Александровна [illegible] хlара Іаьттагара 4087 килограмм шура йоаккхар. «Шалинский» совхоза вехкаrlвоча да Іуна Социалистически Къахьегама Турпала хlара устагlан тlера 7—8 килограмм тха доаккх, хlара [illegible] тlехьа 140—148 Іахар а кхабу. Уж [illegible] дуккагlа хулаш латт вай республика.

Укх шера хьайбай продукташ [illegible] толамаш [illegible] Шалинский района бахамаша. Царех [illegible] газета.

Цу [illegible] хьайбай [illegible] бахамашта [illegible] латта дамкхий дакхараш кхоачашдара [illegible]. [illegible] да хlара [illegible] хьайбай [illegible] тlаrlерта [illegible], [illegible] гучаккха, [illegible].

[illegible]

Тха газета тlа [illegible] 21-ча ноябре «1972—1973 шу. Іаш замалахь хьайбай продукташ йоаккхилгех кийчъелгех алсамдаккхар духьа хьайбай баьхама боллалей Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаярах» болча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцам. Цу соцам тlа [illegible] хьалхашца латтача фермай, бригадай, колхозий, совхозий 1972—1973 шерашка Іаш замалахь хьайбай продукташ йоаккхилгех кийчъелгех алсамдаккхара духьа Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаярах йоа инициатива.

Из соцам хьайбай бахамий къахьегамхоаша дlайоаздийташ, цо кхоачашбара царна кхье кхеташ бола боаш, социалистически яхь йоаржаяш, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей декхар да хьайбай фермашкара хьалаш довза, цигара кхоачашбоацараш гучадаха, уж из котта сихагlа дlадоахергдола гlулакхаш до хlара къахьегамхо оарцагlваккха. Хьайбай фермай балхага хьежа, цига къахьегаш вlаштlехьаккха, декхьар доагlача тайпара хьайбаша дlаккхачаргдола хьал оттадо декхарийла боршашара цlенхашта хьабехка беза биза бола бехктенхом. Из дайза дергдацаш да хьайбашта [illegible] декъар дизза дlа цо кхоачаш иоттигаш цхьайолча фермашка кийслуш йолаяла къахьега е.

Парте горкомаши райкомаши, юкхьанцарча партийни, профсоюзни организациеша кlаргта уйла а ю вlаштlехьдаккха деза хьайбай бахамаш бахкхоита юкъе йоаркача Ерригсоюзни социалистически яхь котале ваккхара вай эша хьалаш хьайбай бахара къахьегамхоашта хулийтилга. Къоастаде деза яхье [illegible] материальни а моралени яра гlулакхаш.

Дулх а шура а [illegible] а кийчьара а [illegible] хьалхашца дехкача декхарийла кхай вай республика укх шера. Наьда шу хьахиле дукха ха йоаллц. Хьайбай боахамарча хlара къахьегамхочун декхар да из дикка кхета а деш укх кхайкача хана мо котта дуккагlа хьайбай продукташ яхара шай беррига кхо, дерригта хьинар, гонаш тlаеххйтар. Нигахь санна уж беньонца тохалой дlаккхача хана дина дисар наьда шу хьатlаккхачалехь дугерга. Беррига а хьайбашта лертlа гlулакх дарах, эшача денньаршца Іеллалдарах, белхаш дог хьаьш хlар шар хиларах тийша да.

«КПСС ЦК, СССР Министрий Совет, ВЦСПС кlаргта тешаш я Ерригсоюзни социалистически яхье юкьебахача юрта бахамаш къахьегамхоша дулх, шура, кхьйола хьайбай продукташ йоаккха а кийчьача а дамкхий тlоламаш доакхьаргхиларах» — йоах КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцам тlа.

Уж толамаш доза юрта бахама къахьегамхой ворцагlбаккхар республики парте горкомий райкомий, юкхьанцарча партийни профсоюзни организацей, колхозий совхозий кулгалхой шийлаш декхар да.

Хьайбай бахама боллалонта юкъе 1972—1973 шерашка Іаш замалахь хьайбай продукташ йоаккхилгех кийчъелгех алсамдаккхара духьа йоаржача Ерригсоюзни социалистически яхье [illegible] шун, хьайбаш лелалдераш!

ШЕРАГlА ЙОАРЖАЕ ЮБИЛЕЙНИ ЯХЬ!

Чlоагlа дегаш гlоздалча тlамцаб юртбоахама къахьегамхоаша хьайбай боахама боллалошта юкъе Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаярах бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцам. Из къаабел а [illegible] Нохч-Гlалгlайчен из [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] лаадаршла, фермай беррига болхлоша тlаьнду [illegible] а [illegible] гlадлла деккараш.

Хlара денна шерагlа ариеш латт 1972—1973 шерашка Іаш замалахь дулх, шура, [illegible] а продукци йоаккхилгех кийчъелгех алсамдаккхар духье дlайолаль Ерригсоюзни яхь.

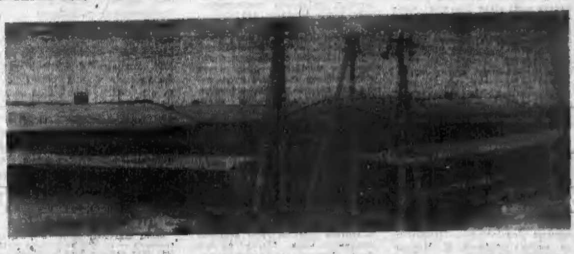

Хьайбай боахам шорбара белгаха терким тlабохийт Шелковской района «Коминтерн» яхача колхоза хьайбаш лелалдераш. Хьайбаш лебадарца цхьан уж чулоаттаду помещени [illegible] [illegible]. Цудухьа хьадлуотт [illegible] керда помещенеш.

Укх денношка колхоза ферма йоа 640 хьайбана лаьрхlа керда комплекс хьалъяьй. Хьатlайкъаьй электрически сеть.

Из-ца хилча йоаш а ю, хlана дlача сердало кхарал совгlа механизаце, [illegible] электросварка.

Цу помещенешка доаьхар дlадуллилга, кхо арахоссилга механизаце кхоачашдергда.

Помещенеш йийна, сийдале а. Цу хьалаша торе хулийтарга хьайбаш шалалех кемогаш па хулийташ, тlаа да денайташ Іаьтагрхаза.

СУРТА ТlА: Шелковской района «Коминтерн» яхача колхоза хlайбаш лелалдеча ферма [illegible] хьалъяь хьайбай комплекс.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

СССР-и Нохч-Гlалгlайчен автономии хьаль 50 шу дизара сийна къахьегама вахте а этта лакха толамаш доахаш хьайоаrlа Малгlалбика района «Ингушский» совхоза доярка Пешхоева Нина. 18 итт лелабу цо. Ше лелалеча доахах дола цхьаккха Іасилг къастийтадац цо укх шера. Планагlа хlара кхоабача Іаьттагара 1850 килограмм шура яккха езаш яр Пешхоева укх шера. Цхьабакьда хьоrlехьа а из план тlехкхоачашъяьй цо.

Хlаьта шу чаккхала укх юхейисача хана планоши заданеш совгlа дукха шура йоаккхаргъя Пешхоеваь Нинас ше кхоабача доахангара. «1972 — 1973 шерашка Іаш замалахь хьайбай продукташ йоаккхилгех кийчъелгех алсамдаккхар духье хьайбай боахама боллалей Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаярах» бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцам бийшачул тlехьаrlа кхы а хьинар айдаь къахьега дош денлах Пешхоевас. Хьайбаш дерста доллаш Іаьгара дахеж царгара дуккагlа продукци яккхеп лерхl цо.

СУРТА ТlА: доярка Н. Пешхоева.

И. Пеккев сурт.

ТОЛАМГА ГlАБОАХАШ

Догаш тlоаккхаш тlаьйоадаь тха совхоза къахьегамхоша «1972 — 1973 шш. Іаш замалахь хьайбай продукташ йоаккхилгех кийчъелгех алсамдаккхар духье хьайбай боахама боллалей Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаярах» бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцам. Цу тlа белгалхьа мероприятеш йоаче кхоачашъяр хьайбаш лелалдерий, беррига къахьегамхой сийлахь декхар да. Вай продукташ дукхагlа ехачеи пачхьалкхента ехкачен бlазчо пехьа хьал тоа хургда.

Дlахо йоалча хана белла тlа котала[illegible] лакхарча жол дала деза соцама. Тахан тха совхоза хьайбаш лелалдераш [illegible] да.

СССР-е Нохч-Гlалгlайчен автономин хьаьа 50 шу дузача юбилейна сийлехца наькъбаккхара яхье а бахьана лакха толамаш доахаш хьабоаrlаш хьайбаш лелалдераш ба тха а. Царех цхьа ва хьалхаллатта доярка Евлоева Хьалифа. Хlара кхоабача Іаьттагара планагlа 2000 килограмм шура яккха езаш я из укх шера. Хlаьта цо хlара кхоабача Іаьттагара 2484 килограмм шура яьккхай дукхьаь итт бетта.

Укх денношка хьинар айдеча къахьегаш ба тха фермай болхлой.

М. ГАНИЖЕВ,

Назрановски «Экспериментальный» совхоза бухгалтер.

ДИКА КИЙЧО ЯЬЙ

Хьайбаш ме-кулла-дикагlа Іенгердахара дика кийчо яр тха совхоза хьайбаш лелалдераша. специалисташа.

Белгалдаьккха дика гlулакх дар 300 бежана керда помещени яра цхьоалагlча отделение болхлоша. Укх деношка болх бе йоалача цу помещенена юххе хьатlаваьй шортта йол, силос, баьца, хьоэр, кхьадола доакъар.

Хьинар кхо ца деш къахьегарна хьаьстта белгалбаха беза кердача ферма доярка Арсаева Малика, Зангиева Мина. Кхоабара 10 бетта хlара Іаьттагара 2300 килограмм шура яьккхай Маликас, планагlа укх шера хlара Іаьттагара яккха езар 1800 килограмм мара яц. Цул дукха тlехьа по юсаш къахьег Минас а.

Хьайбашта керда помещени еш дика новкъостал дир цу доаркаша.

Ш. УМАРОВ,

Ачхой - Мартана района «Лермонтовский» совхоза директор.

ГlИШЛОНХОЙ БОККХА ТОЛАМ

СССР-ен Нохч-Гlалгlайчен автономен ах бlаь шу дузача юбилейна сийлехце наькъбаккхаре яхье эьнача «Чечингсельстрой» треста коллективо 15-ча ноябре кхоачашъяьй керттерча производственни хьоккаий шера план. 11,4 миллион сома маьха генподрядагlа гlишлой - монтажни балхаш дальд цо. Мехлагlча пятилетка хьалхарча шин шера планагlа де дезаш дар гlишлой-монтажни балхаш 21,4 миллион сома маьха маре дешача 22,1 миллион сома маьха балхаш чакх а доаккхи, шин шера задани 103,3 процент кхоачашъяьй.

Хьайбай помещенеш, овощехранилищаш, теплицаш, нах чубахк цlеноаш эксплуатаце дlадалора шера план цхьоалагlча октябре кхоачашъяьй треста гlишлонхоша. Эксплуатаце дlа мел еннача объекташта пачхьалкхен комиссеи дикаш тlехдикен оценка енной. Пачхьалкхента пайда бера шера план а кхоачашъяьй. Шерей нийслагlа гlишлош хьалъяра хьакийцача капвложенеш пайда эцара шера задани 102,2 процент кхоачашъяьй гlишлонхоша.

Дика болх беш а ПМК-223 (нач. нов. Волченко), ПМК-557 (начальник нов. Ненакаев), ПМК-920 (начальник нов. Берхударов), ПМК-921 (начальник нов. Висагов), аьцабетона конструкцей завод (директор нов. Ламанин), гlишлошъеча механизаци яра управлени (начальник нов. Лычагин).

«Чечингсельстрой» треста гlишлонхой хlана къахьегаш ба пятилетка кхоалагlча шера чотах. Ер шу чаккхадалалехьа планал совгlа цар дергда 1,3 миллион сома маьха гlишлой-монтажни балхаш. Шера планагlа кхерчlоаугl совгlа 5,8 процент лаккъаьй къахьегама оасарла. Хьал я дах эксплуатаце дlаденнад 4638 квадратни метр кула цlеноаш, Дагестански АССР Ботлих кхана юрта, Грозненски сельски района Дуба-Юрта къаль. яьй 640 моттиг йола шин школа, тресто хьалъяьй 1700 тонн цемент чуйодаш йола склад.

М. САТИ-АЛИЕВ,

«Чечингсельстрой» треста парткома секретарь.

НДРЙ партийно-правительствени делегаци Москве кхаьчай

21 ноябре КПСС ЦК, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума, Советски правительства хьийха официально вlаантагlа Москве кхаьчай президентски совета председатель, НДРЙ Халкъа фронта Генеральни секретара заместитель Салем Рубейя Али корта бола Йемена Халкъа Демократически Республика партийно-правительствени делегаци.

НДРЙ-ен СССР-ен байракхаша егача Внуковски аэропорта делегацена пахьабахабар КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат КПСС ЦК секретарь Б. Н. Пономарев, кхыбола официальни нах.

(ТАСС).

СССР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ ГУЛЬЯРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума СОЦАМ БУ:

Берхlалагlа лерхача Советски Социалистически Республикай Союза Лаккхехьарча Совета кхоалагlа сесси 1972 шера 18 декабре гlор. Москве гулъе.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель
Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1972 ш. 17 ноябрь.

ДИКАЧА ДАС САННА

Укх шера 6300 гектара тlа гураль ян культураш дlас оаш бар Малгlалбика района «Ингушский» совхоза механизаторашб. Из болх дикен лоацача хана бир цар. Хlаьта доакъара лаьрхlа хьайла совгlа кхы а 500 гектара тlа гураль ян тайп-тайпара культураш тlайийра.

Иштта дикен сихен чаккхбоаккх совхоза механизатораша зиба хьаьтта ахара болх а. Планагlа 6000 гектар хьаьтта дар совхозе ама аха везаш. Цулах 15 ноябрь тlаккхоачаш ахаьа дисар яха бlаь гектарах кlезига совгlа мара дацар.

— Укх деношка аьха доаккхаргда оаха зиба аха дезаш дисар. Цунах шеко яц ца. Хlана аьлча, зиба хьаьтта оахаш дийнахьи буси итт агрегат а совхозе. Царех хlарана хийцца мехьера лаьрхlача бахl гектар хьаьтта оах. Хlаьта цхо дийнахь цар оахаргда 400 гектар хьаьтта, — йоах совхоза кертерча агронома Гандалоеп Іийсас. Нохч - Гlалгlайчен автономе 50 шу дузача юбилен сийна тха механизаторий къахьегама совгlат да из.

«Дикача дас аьхи кийчъю соахе», оалаш да. Иштта, гураль ду керттера балхаш чакх а даьха хlана шоай трактораш, комбайнаш, кхыйола техника бlаьстм дергдолча балхашта тlаеПа кийчъеш ба совхоза механизатораш.

Совхоза директори парткомон могаьлча гураьлча техника тоаяра оттаьча план - графикага хьежжа укх йихлагlча кварталь тайп-тайпарча маркех йола 20 трактори 5 комбайни тоае езаш ба механизатораш. Хlаьта хlинаде цар тоалай цхьайтта трактори кхоъ комбайни. Цух совгlа Сунженски района МРО-с тоа а яьхьайолье мара ца езаш кхы а йиъ чархаш тlа йола трактор я. Хlана пхи кхоачашъяра тоае езаш йисараш пхи трактор мара яц.

— Ер шу чаккхдалалехьа вlехагlа дале кхы а нийс-итт трактор тоаергъя оаха. Хlаьта тlайоаrlача хана республика «Сельхозтехника» объединене хиллача дргйоалача запасной овхалацца Іалаьшдой кхы а дуккагlа тоаергъя, — йоах совхоза мастерсе заведующе Алероев Хьамида.

Хlаьтр иштта карагlдуа совхоза механизатораштa иштта дика толамаш даха?

Чуьйа отоплени а йолаш боккха типови мастерской я совхозе. Цу чу цхьатарра дlа а оттадала ворхl-бархl трактор тоае йиш я. Цух совгlа хьальа, тишъеча оттадаш тоае, керда ярам тьво сварочни, токарни, кузнечни, аккумуляторни, электрически оборудовани, моторани, кхыйола оборудовани тоаю пхьайтта цех я мастерской чу. Цига болх беш бола нах опыт йолаш ба.

Царна юкъе къаьстта дика къахьег Алероева Любас. Чабиев Якъуба, Чертоев Хьусена.

Къаьстта ала безаш ба Алероева Любах. Ворхl - бархl шу дlа ю совхоза мастерскешка тоаеш йола аппаратура тоаеш бола. Из этта болх бац. Гонахь а хьинар а делаш хийла веза из болх бе вар. Хlаьта из а вож а долаш я Алероева Люба.

Цо тоалъча топливни аппаратура дика болх а бу, хlаьта цо боахаш дукха ха а йоениъ, — дуц Любах механизаторашa.

Цо вlаштlехьдаьхьдаь мастерсо хальа бlаьна хьалаш а. Деккъьяйта хlана кхайкаш гаьна йоаь новц. Мастерсена шийе стоповн я. Кхьъ бlендах латтача делаьийна маца хlанах дуккагlа, дале яхь шей мара дала делаш хилац.

Механизаторашта лерттlа болх хьабара новкъарле ем цхьацца кхоачачйоацараш а да.

— Геттара во Іалашду тха запасни оатхьалацца, — дуц Алероев Хьамида. — Масала, тракторий СМД-14 маркаш бола итт-шийтта мотор тоабе безаш да тхо. Хlаьта тхена айта керда оатхалаш шиъ мотор тоабе мара толаш дац. Цудухьа вай лоалаха ухкача кхьча республикай белхамашка каст-каста хул тхо ахланна дргйоаца тайп-тайпара оатхалаш лехаш. Цу гlулакхо дукха бала ха йоа, техника лерттlа тоае йиш хилийтац.

Белгалдаккха доагlа, республика «Сельхозтехника», районашкарча цун филиалашa юртбоахама техника тоаяра хилаьча дргйоаца, этара дукхагlа лаьаш йоалча оатхалацца геттара во Іалашду яхаш дуккагlа лачча боахамий кулгалхой, специалисташ летаьеш бола дукха ха йоатта. Цхьабакъда «ворда» во лахийсалара леттаьа хlанар.

М. ХАМАТХАНОВ.

ПАТРИОТАШ-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАШ

ЦХЬАН СОВЕТСКИ ДЕЗАЛЕ

«КПСС XXIV съезди духовни культура дІахо дегІайаккхарца, интернационализмаш социалистически патриотизмаш кхетам баларца [illegible]» яхача теманехь Іилманан - практически конференци дуьйш тахан газета. Конференце лацийтІар 40 совгІат кхочуш хиллера.

Газет доьшуршта цкъа цхьаьна [illegible] Конференце [illegible] интернационализм [illegible] тІа [illegible].

Цхьан беттал кІезигга совгІа ю цхьан советски дезал, берригача прогрессивни адамаша чІогагІа белгалйоккхургья сийлахь-йокха юбилей — ССР Союз кхоьлла 50 шу дизар. Вай республика къахьегамхошта ю цІей кхы а белгалдаьккхина Нохч - ГІалгІайчен автономи [illegible] шу дизара хевашь торжествош цул хьалхагІа кхиболаш хилара а.

Советски Союз — вай сийлахь-боккха социалистически Даймохк, массарийн доьза халкъий йоккхаболуш дукхача къамий созруцство кьаьр — Октябрьски революцин гІуллах ше хьалоладенначу тайнара дІахо даьхьр, пролетарски интернационализма идеи [illegible].

Вай общество коммунизмана тарга ма йола тІа-тІа духхагІа лакхалу субъективни фактора—хьалхашка латта дехкараш цаха тІешкхочуш [illegible] тІадерзадаь [illegible] гІуллакхий лоархІам. Парте XXIV съезда яьча КПСС ЦК Отчетни доклада тІа белгалдаьккхина: «Сийлахь - доккха гІуллакх — коммунизм кьаьлегга дІадьаьхьа, [illegible] дахьалургдаш саг ше массе [illegible] дегІа [illegible]. Кьаьа культура, образование, общественни сознани, уйлаех тоьбаьлара боьраш лаьха ю хуле хилар, [illegible] коммунизм, [illegible] материально-технически база [illegible] хилча ю хила йиш йоцаш [illegible].

Духхьал ну тайнара сага кхетам кхиболаш, коммунистически мировоззрени ю кхевертболеш аьгІа еса вай ухх Іилма-технически революци [illegible] проблема а.

* * *

Парте ленински къаьмий политика Іалашдаьа ерриге республикаш экономически, социально - политически, культурни дегІаахара боьрамаш айдалаен [illegible]. Социалистически эргалолаш [illegible] шерашка хьаьнинай цаьха керда исторически общность — советски халкъ. Массене а юкъара [illegible] балхьон доллаш тІагІерта [illegible], социализм бахьан доле лоттабьча кьовсане хьа [illegible] чІогІъенний классовни социальни группаштах, къамашта а народностаьта а юкъара [illegible] цхьана леладеча гІуллакхийн [illegible] керда отношенеш. Хьаьннинай советски саго беша-дине [illegible].

Ленински къамий политика тоьар, цхьа юкье керда, социалистически отношени дьялаар къаьнта хьакъоккхаш доьла масал да вай Нохч - ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика.

ДІаоьхач ханна капиталистически [illegible] дегІаахарана хилира, чІогІа патриархально - родови феодальни пережиткаш юхейиса хилара, пачхаьа колонизаторийн [illegible] шерашка тІаьлоттадьча ІазаIо ниІсдаьл къаьмипортамукхъалеш болаш социалистически революци котьаккхар [illegible] лоттабьча кьовсамна чоьхьа [illegible] Нохч-ГІалгІайчу революционни событеш шой тайнара дегІаяьнгга. Социализмага довлала, дегІаахара капиталистически стади юкьаь а кхьаь, хаьннад. ТІехьайиса экономика, кІезига дегІаена культура, дин фанатизм — ншта яр ширача эмах йоьса тІехьале.

Социализм котьклар, мехка индустриализаци юрта йоккхачо коллективизаци яра тІаберзабаль [illegible], культурни революци яр бахьан долаш чІогагІа дегІаена промышленности социалистически юрта йоккхаш болаш йола йоккха индустриальни район а хилла дІаьттай Нохч-ГІалгІайчу.

Культурни строительство чаккхе [illegible] хила школьни образовани, дерригача халкъа йоьзув-девзар а политически кхетам а багарга гІолла. 1920 шерахьа а ГІалгІашкахьа 1921 шерахь Нохчахьа [illegible] школаш. Цу цхьан хан [illegible] йоьзуь - дешар ма ховла дІадаьккхарна беш бола болх. Школьни образовани духовни культуран дегІайоаллара халкъа боккхачо лоархІаме лар дІахо йолча хала [illegible] гІалгІайн йоьзув хьалар, [illegible] тІаьра ю ерсий графика тІа [illegible] Нохч - ГІалгІайчу, Ростове - на - Дону, Краснодаре [illegible] кьамий кадраш хьалхьер. Вовкхача лоархІаме дІа вай крия ІалакІа- ресурсаш ІомаIо ІІилма-техкамах учреждени хьаьр, областной музей краеведени институте хьаьр, [illegible] журналаш газеташ арахецар, книжкаш [illegible] театра шерра дегІадоьалдарах, [illegible] искусство тоеллар. Хьаьн а [illegible] учреждений [illegible] сеть.

Дика беркат хьаьлар социализм хьальнара партен правительствоан [illegible] бахьах. Къорете шера [illegible] культурни революци [illegible]. Масала, 1938 шера Нохч - ГІалгІайчу кхо театр, 14 кинотеатр хар, 80 клуб, 23 районни, дукха кхьйола культурно - просветительни учреждени яр. Цул совгІа, республике болх беш яр [illegible] институташ, хІаьта иштта [illegible] Іилма - тохкамен проектни ин-

«СОВЕТСКИ ІАЬДАЛ ЛАТТАЧА ШЕРАШКА НОХЧ - ГІАЛГІАЙЧИН КЪАХЬЕГАМХОЙ ДУХОВНИ КУЛЬТУРА ДЕГІАДР А НАЦИОНАЛИСТИЧЕСКИ ДЫНАХ ЮХЕДИСАН ХІАМАШ ДІАДАХАРА ПРОБЛЕМАШ А» ЯХАЧА

КПСС Нохч - ГІалгІай обкома секретара К. Н. БОКОВА доклада.

ститут. Шоай кара Іалайкате лужа преподавателий Іилман болийий кадраш йолаш хиннача пар боккха Іилмай, пропагандистски, кхетама болх беш республике.

* * *

Нохч - ГІалгІай халкъо духовни культура, социализм хьалъера ерига процесс а санна, дегІабоьгІнага лара классови кьовсам даьттачеч кулешно - мульски элементашка дорда духбале ечеш [illegible]. Шоальни гІуллакхе [illegible] реакционни духовенствах кулацагІа [illegible] кІалхара [illegible] хьегамхой пІенбаь мукьаьбахар духьа лоттабеча кьовсама толам балга Іалальмате доккхача айлча бахача маха юкъе советски [illegible] школа принципашта шерра пропаганда [illegible] процесс ше товерхи [illegible]. Нохчашкахьа ГІалгІашкахьа мертой юкъара 229, кури тІарб (квартальни) [illegible] православни дын 37, ширдоннача дыннй 20 хиннад, [illegible] дукха цІенош хиннад. [illegible]

[illegible]

Цхьабакьда, юртара общинаш, К. Маркса ма мэйиршра, массаза а маалсйелехьарча деспотизма чІогагІа лара хиннай. Цар сага кхетаы дегІабайтан хиннабаш, дино карн уйлашта мутІахьа йола еттаьл аьй цунах, цуйна традициони правилай лелла зІаварш а тохаш, из цхьаккха сий хургдоячане, исторически дин питтов [illegible].

ДІадахара итташ шерашка социализмаш коммунизман материально - технически база, дьяара, общественни отношени эргайоахаш товара, нерда тайна саг хьалхевара исторически мероприятеш [illegible] Коммунистически [illegible] Советски [illegible]. Цхьабакьда, [illegible] ча во гІуллакхаш кхьаболча наьха сознани юреи [illegible] хІана а цІендаь дІадаьхадаш. Юккъерча, белгалаа аьяче, духовсз а чІогагІа кьовзам беш доле [illegible] национализмаш [illegible] гІуллакхаш а.

Машар боаццаш кьовсаш лоттабе беза вай къаман башкалойош хьалсуьвхара, къамашн уйлашна кхоача дакъел лоархІайи лаххбе гІертара духьала санна, иштта къаман уйлаш дегаза кетара, къаман башхалонаш, къаман шой тайнара хьалиташ доккхарешка теркал не дара духьаза а. Цу хана теркалдаьа дергаш берригача вай идеологически балха тІа интернациональни кхетама лоархІам белгалбоаш йола объективни субъективни фактараш ялар.

Царех да, цкъа-дале, къамашта юкъе материальни духовни рузкъаш дукхагІа хІа-хьа [illegible] СССР халкъаш [illegible] дІа шагІтохарга оугаш йола коммунизма материально - технически база хьаьр. Коммунизм хьалъеча хана чІогІагІа хул къамаш социально кхьатара лостилга, вахь сенна дегІайоагІа культура, морала, быта массане а юкъара, коммунистически огІаш. Цу долхача хІамаша, цхьан агІорахьара, социалистически интернационализма хьисапе дукхача къахьегамхой сахкетам аІашІехьбалара дьттув болаш доле хьалаш хулийт, вокх агІорахьара, наха интернационални кхетам балара партий организацеша чакардоахь идеологически гІуллакхаш дикка чІогІдалга дІадех.

ШолагІа - дале, вай мехкара цІендаь дІадиндахкад къамий бокъолаш цхьатара йоацилга, дІадаьлхад хьалха тоІлаль дакьи халкъаш экономически культурни гІуллакха тІехьашиса хилар, цхьабакъда, хІана а бе-бе йолош белталара вагІош а халкъаш экономически культурни дегІаахара бааранашка, къамий социальни структуре, городашкаш юрташкаш бохача наьха енотношена юкъе, образовани боараме. Цу башхалонаша къалкъош тарлу, нагахьа санна шоай ханнахьа дІа ца яьлачул тІахьагІа къамаш тешам боабергбола, къаман сийле ІотеІаеш йола, иждивенчества, местничества уйлаш. [illegible] тарлуш йола антагонистически хьисапе йоаца къаьст-къаьста вІашдухьаленаш.

КхозлагІа-дале, халкъай образованности культурен даккъаларге хьежжа лакдлу пар къаман сакхетам, хІаьта цо, душ бола интернационални кхетам мелбайтачул тІехагІа, бахьач наьхах цхьадолча дакхьа юкъе шоай къамал дІахорадаш лоархІаргдоаца, ше доагІа гІуллакхаш хьалхвоаде тарлу.

ДоьалагІа - дале, Советски Іедал латтача шерашка национализм шой классово - социальни ламаах дьшнай вай мехка. Цхьабакьда, из вай общество национализм решиндаьне хала бин ан акенга [illegible] а даш. Вохаш хьалбеча тайп-тайпара хІамаш карара дувлийтар, парте къамий политика принципаш телхаяр, интернациональни кхетам дуьга эсаьл вІашатІехьдамма хилар бахьан долаш а иштта хила тарлу националистически уйлаш гучоала моттиг.

Цу деррагача хІамаша дІадех къахьегамхошта дІахо интернациональни кхетам чІогІагІа дулла.

Интернациональни кхетам балара дешаш хІеттадара дьякера кхоачамбоацар, «фу [illegible]» интернационализми халкъий дегІагІал тоалалара» яхача темага кхоачамбаь ю [illegible] дІалакхоаьа дарга. ШиІ берригача боараме далабе боагІа, [illegible] болх. Львовски партийни организацеш лахьа КПСС Центральни Комитето балха [illegible] тІа [illegible]. Дакхара: [illegible] Марксистско - ленински теорена, ленински къамий политика принципашта кхеташ [illegible], социализма хьалашка социалистически къамашна [illegible] дегІаахара закономерностех долча дешашта, вай общество дІахьалхашкаьа [illegible] лоархІамегІорча [illegible] раш тарра халкъий доттагІалла, СССР халкъий вахаре интернационални чІогІъяра объективни субъективни хьаланта пропаганда яр, национализм [illegible] антисоциалистически [illegible]. СССР халкъий культура [illegible]

[illegible]

Интернационализм [illegible] культура декадаш, [illegible] классически произведени кепатеха [illegible] вахаргахь мара бІарга ца гуш бола. ХІанзалца интернационализма [illegible]. Пропаганда кІезигагІа ю кІоаргахьа интернационализм [illegible] белгалонашта: из але а е кхьила а йолча республико коммунизм хьаьлъара юкъарча гІулакха юкье къахьегамна доалача дакъа, масе. къамах болча къахьегамхой вахарен бытта СССР гражданина дехкараш, социалистически общежите правилаш, социалистически морала принципаш кхочушъяра, иттара дагегІа доле Даьле [illegible] кхочушдара. Духьал ну хІамашта тІадерзде деза вай хьаьне.

Цу [illegible] балха тІа [illegible] нафосх къамий керда тайна отношенаш кхача карагІдуьлча ю а дегІаш деш йола [illegible] вІашагІтоха деза, [illegible] дергдаш дола гІулак [illegible] хилар, [illegible] уж хІалахара Іилман метода [illegible]. ЛоархІеме да социалистически къамий [illegible] керда хІамаш массаза а [illegible] хьалхашна уттааш йола проблемаш шой хенааьха калифицированни кьостар.

Советски патриотизм - интернационализм [illegible] хьебча гІуллакха тІа теркалде деза интернационализм а бе.бе [illegible] йолаш дилар: мировоззрени, социальни дог-уйлеи хетарашн, хІара доггарча гІулакхий боарамаш. Лакхе аьнача тайнара, цу балха [illegible] лардерье хила еза пролетарски интернационализманеи советски патриотизманеи [illegible] йола пропаганда, ленински къамий политика принципаш. Цу дешашта еш йола пропаганда наьха санна тоеш еза. Цунна цхьана уйла духхагІа тІаьхийта еза советски ниах интернациональни дог-уйла а гІуллакхаш а доахкаш хьалхебара.

Массаза а дагахьбе деза интернациональни патриотически кхетам лута социально-классовни достам болаш хилар. Къахьегамхошта юкье беш бола идеологически болх советски патриотизма социалистически интернационализман аьхкача буйзам лаарде а тІа вІашагІехьбаханза баргбаш. Шерра дІакхетабе беза, патриотизм—классови маІан долаш патриотизм аьхка къамаш, земляческ ю кхетаярна тарлургдоаш хиларах, хІара халкъа карагІдаьннараш бахьан долаш деш доле, [illegible] шийна чулоаца а. Партийни организацей деккар — моллагІа къамах болча советски гражданешта [illegible] Даьхенах, духхачу къамех латтача цхьан советски халкъах шоай хилара [illegible] кхетам балар. Советски наьха къаман дохкхала [illegible] белгалбаха беза цуи этара хьалхара советски юкьара, социалистически чулоацам лоархІам [illegible] солидарноста сакхетам чубоссабе беза, вай махка коммунизм хьалъяра [illegible] кхоачашъера хьалхара бокхтохкам хетаргболаш йола уйла дегІадулда еза, хІана аьлча коммунизм — вай халкъаш вІашагІтохаш йола кертгедар.

[illegible]

Иштта Іалашланза дергдаш интернациональни атеистически кхетам балара буйзам хулга. Ше хьетойтара аьттув болаш йола, реальни форма хоралоагІа дын чура [illegible], къаьста а клерикальни [illegible] националистически [illegible]. Дукха моттигаш хул дын нерте латтараша дын обрядаш, цІейш, къамара традиционни бокьоаца къамия ераш санна хьаутташ.

Партийни организацей, берригача коммунистий уйла тІаерзае еза вай дын организацеша таръяла гІертара тактика лелаяр социалистически идеологега духьала къовсам пар саниттара махІан дешаш ца хилара. ХІанзарча хьалашкара ды — советски наьха еш бахьан долаш лоаттабеча [illegible] кьовсане керттера моалагІа, хІаьта вай бола [illegible] белгалдара [illegible] коммунистически кхетам балара.

Дика хоий да, бахача нахаца вай беча идейно-кхетама балха формаш методаш пар [illegible] категоре [illegible] хила йиш йолаш, а дифференцированно, из хиле а [illegible] йолча наьха группа къаманга, ханага, профессига бахача моттигинга, кхьча байхалонашка хьежжа ю бе безаш а хилар. Масала, 40-нега кхаьчална къамаш дах Нохч-ГІалгІайчу, республико баха нах 1959 шерахь ниісбача цкъан кхазахь дукхагІа хилнаб, бахача наьха ю дакъал дика дакъа ерсий [illegible] моттигера [illegible] массане - политически балха тІа.

Иштта, [illegible] хоравш кІанз а республике болаш хилар, керттерча дакъе бахача наьха йоккхагІа группаш, юкье.

[illegible]

Уйя тІаьхьарча шерашка [illegible] кхача партийни комитеташа идеологически организаторски балха тІа шерра пайда [illegible] цу дакъача социологически тохкамех. Цу тайпа тохкамаш даьа вай республике [illegible].

Доккхар отдадьахар республике бахача наьха быта, культура, кьаман традиций, атеизма, дынах тешара керттера социологически [illegible] къаман, традиции, дын уйлай [illegible] материала [illegible] балха [illegible] юкье ерриге республико [illegible] социально-демографически группашка, географически [illegible] административни районашка а атеизма [illegible] малагІа хьал [illegible]. Цу гІуллакх атеизмах [illegible] бахача [illegible] типологи кийчьянза аргІолаш хилар. Юххера а, республика партийни комитеташта, пачхьалкхан учрежденешта общественни организацешта практически рекомендацеш аланза а хІаьта иштта дІахо теоретически вІашаІехьаьх еаш йола актуальни проблемаш белгалъянза а аргІолаш хилар.

Даьча тохкамех хьахиннараша хьахьоккхачох, духха совгІа-эшашаш йола [illegible] республике бахача кхийнача нахах ниісса кхаьнешт (40,1 процент) дьалах ше тешаш лоархІ шоаи. ХІаьта цхьа [illegible] дукхагІа бараш (80,3 процент) шоай социальни вахар советски хана дІадоладенна а бе. Ды цІенбенна дІабалара лардаш йоаи общества коммунистически [illegible] яргалонаш еча хана. Цхьабакъда, [illegible] довбаш, хьаккахьчачча даннех бІаргагучох, республике бахача нахах дикка доккха дакъа хІанз а [illegible] доацаш болча атеистически кхетама лоархІам.

Тохкамаш деча юкъа декьа доацаш хиннача хІара къаман нахах [illegible] лелабераш уккх боарамь [illegible] нохчий — 18,9 процент, гІалгІай — 40 процент, [illegible] — 12 процент, [illegible] къаман юкъера [illegible] хІача — 16,9 процент.

Вай [illegible] бІаргьа кхьаьйтча [illegible] — [illegible] шоай [illegible] хьала [illegible] хилар. халкъа вахарца из хІанз а чІогІа буйзам болаш хилар. ЛоархІам па бача баргбаш дына догматика дукхача бІаь шерашка хьаьхелла хилара а сага вахара чоахкамерча дешаш [illegible] тайнара [illegible] ла из гІийргалга а. Ше хІайсала [illegible] хана дына идеологи чІогІа хувцалу тешача сага сакхетам а хувцалу. КІоарга дынах тешаш [illegible] из духьала дий лелабу саг а [illegible] хиле дІаст. Бакьда, [illegible] дІадаккхан атеистически кхетам балар лоархІаме хилара доц.

Интернационализмы атеизмы советски наьха духовни облика лоархІаме белгалонаш уж хиларна вІаши стимулировани ец я. Интернациональни идеологе — коммунизм бахьан доаттабеча кьовсамо халкъаш вІашагІтохара идеологе дуьненна дьецамий доьнера чІогІагІлолаш мелхо, гІо ду дуне Іилма лерда тІа хоай а обществера шиІ моттиг хІ а.

ШиІ аргІаш атеизм Іилма лерда тІа духе доллар ше хиларга хьежжа гІо ду къаман дешар диалектика ниіса кхетае, къаман хьашташ дерригачча советски халкъаш хьаштайцара кьаьста йиш йоацаш цаІаш хилар хІ, интернационализм дегІаяра стимулировани ю.

Кхы тайна, негативни, хадаттера роль вай общество лелаш къаман дынеи юкедисача [illegible] гІуллакхаша. Хозахета гІерташ коммунизма моастагІий къамаш дынеи юхедиса ю гІуллакхаш советски наьха дегашка ма могга дийнале. СССР-е къамаш дош телхаца кьоастадеш латтийта доИ дах хІа. Социальни прогресса беча берригача наьха хІалалагІа еза, хьалха хиния классови лара йоацаш дуса националистически дын вІашагІ а кхийта шоай [illegible] лорае а мога [illegible] гІерт. Цуна [illegible] дынаш идеологаш (духовенство хьалха а йолаш) [illegible] социалистически уйлаш [illegible]

[illegible]

Дынаха [illegible] гІуллакхаш [illegible] Тохкама материалашта хьахьохаш ну тайнара а на хеш саг шкари йоалара [illegible] 41,8 процент [illegible] 51 процент [illegible] 80,8 процент [illegible] 30,9 процент [illegible]

Аьнначох вывод а йиш а, конкретни социологически тохкамаш партийни болхлошта общество дегІаяра объективни малагІча закона хьадача механизма къаьста хьайкна моттиге, вайоле, гореде, к. кх. дІ. тІатардеш малагІа гІуллакх ду ха [illegible]. Цу [illegible] тІа гучадала йиш я йолча явленеш процессаш [illegible] бахьанаш, балха керттера лостамаш оттадe.

Цхьа хІ [illegible] КПСС ЦК-ера АОН Іилма [illegible] Институто, историен, меттеи, литературан Нохч-ГІалгІай Іилма-тохкама институто болхлошка, республика партийни организацешта, Пачхьалкхан университето, [illegible] хІаьта [illegible] Іилма-тохкамен институташ [illegible] балха бизза мах бе, [illegible] массови материал доашхаш. ВІаргча хьаьнийна бахча балхах тешаш [illegible] республике идеологически болх чІогІбара, [illegible] формаш методаш шерьера боккха практически лоархІам болаш ба, аьнна. Тохкама материалех цу гІуллакха шерра пайда эцаргба сайа.

КЪАМАН ДОШ ЛЕНИНСКИ ХЬИСАПЕ КЪОАСТАДАРА

М. З. Магомедова — Дагестан [illegible] педагогически институто доцента, исторически Іилман кандидата шоай къамель дагадир Къилбаседа Кавказе къамий дынеш дош [illegible]

Къамашта юкьерен, дынех, классовий [illegible] антагонизм вІашагІхийтта динача Къилбаседа Кавказ санна йолча [illegible] крае къамий дош къоастадар уникальни да [illegible] оратора. Доккхийча къамий, масала, украински, белорусский, азербайджански къамаш дош къоастадаршта уж шоай [illegible] исторически [illegible] къамаш пачхахьалкхел хьарак хьа а хилия [illegible] объективни субъективни хьал — тайп-тайпара моттиг [illegible] Къилбаседа Кавказ ах бІаь дукъашн племенаш. Шоай дегІахаьара дакъе, чІогІа холум родовой пережиткам болаш патриархально-феодальни отношени наьха тІа дар. Ислама идеологе, шоай феодальни духовенство [illegible] кІай кар уж.

М. З. Магомедова йоаь, Советски Іедал баьлан дешаш къамаш доттабеча пад [illegible] баьхни Къилбаседа Кавказе большевистски организацеша гойтa тайпа ерриги товзал, ерригa искусство [illegible] хала да. Большевистски организацей тактика белгала ю [illegible], революцие дукьаларча керттерча [illegible] вІашдухьаленаш пайда [illegible] кьовсама керттера [illegible] массови лаха, шоай [illegible]

[illegible] лирна. Керттерча дакъе къахьегача наьха хьашташ хьаьлоацаш [illegible] хиннача тайп-тайпара мелкобуржуазий группировкаш партеш, буселба духовенства цхьан [illegible] хамаа.

Белгалдаьккха деза [illegible] принципи [illegible], кертерчча [illegible] боалаш па хиннача. «Цхьанна а тайнара [illegible] шарІата [illegible] лоаттабе шІакха дага [illegible] Коммунистически партена, — яьхад С. М. Кирова. — Из шоай гІуллакх да. [illegible] гах санна шарІат дуьхьал а [illegible] Советски Іедална [illegible] гІад дола агитаци йолаелра, [illegible] хьовсам доаттаберге, [illegible] советски [illegible] дІахо йодача [illegible] леланаргья.

Тайпа тІой [illegible] Советски Іедала [illegible] духьале еш хьача межнашкарча интервенте [illegible] бІайгвардейцел бовгба, «Кавказе лоамарой вІашагІтохара Союзе» аьнна цІи йоаш [illegible] буржуазно-помещечнийн клерикальни лоамай халкьий «воаллараш» бар. Бакьда, къахьегама [illegible] дегІабахкараш [illegible] лоархІам бени. Къилбаседа Кавказа халкъий объективни субъективни хьалаш [illegible] Коммунистически партен [illegible] хьалхеера.

Ленински къамий политика, [illegible] хьахиниа йола Къилбаседа Кавказе халкъий къамаш пачхалакхьел хьайр, Іалашдир, [illegible] экономикех культурех дегІайоаргІанга, СССР халкъий [illegible] юкъе ерригача советски республикашка, [illegible] буздамаш чІогІдар.

ДЕГІААХАРА ПРОБЛЕМАШ

М. Г. ВАСИЛЬЕНКОВ — КПСС Нохч - ГІалгІай обкома инструктора [illegible] социологически тохкама даннех пайда [illegible] образовани [illegible] ХІаьта тахан дукьча процессашта [illegible] проблемашта [illegible] гІуллакхаш [illegible] профессионально [illegible] пайда [illegible] технически [illegible] м. кх. дІ.

Социологически тохкамаш дьахьокх дукхагІбола дайн-ноаной шоай бераш дика [illegible] дешале [illegible] 93,9 процент [illegible] юкъара образовани, юкъара специальни лакхара образовани яла безам хилар, хІаьта [illegible] 92 процентo. [illegible] бераш [illegible] образовани. ХІаьта шоай бераш специалистазахъ болаш го безам белаш йоххаьта юкъе 59,9 процент, гІалгІашта юкъе 58,6 процент, эрсашта 41,8 процент ба.

ТІехьарча хана лаархІа гІо [illegible] нагархой [illegible] юкъера [illegible] проблема [illegible]. Юкъара образовани эшаш бархІ класс хьаккхарех вергига 82,7 процент ба. 10 классаш чакхача 7986 сагах 2079 вузашка, 198 техникумашка, 687 — ПТУ дешаш ба.

Массаза а юкъара дешар дешара дакъе [illegible] тоаламаш дакъа дале а. халкъа образовании дегІаухача хьача ханашка латтар санна хІанз а республике хьалхашка [illegible] проблемаш.

НГІАССР просвещени министерства, [illegible] тІахьожама [illegible] статистикаи социологически тохкамаш даннешта анализ еш. [illegible] гу, шоай бераш юкъера профессионально [illegible] хила тІадехо хІанз а дукха [illegible] дешархошта [illegible] безам хулга, школа [illegible] дІахо а дешанза [illegible] педагогически позиция [illegible]. Цу-

[illegible] хІаьта [illegible] бераш [illegible]

Цхьоалагlа [illegible] 70 процент мара [illegible] хІанз ухх [illegible] 8 класс [illegible] бераш 30 процент [illegible] ХІанз ухх [illegible] 30 процента [illegible] 10 класс.

Цунна цхьана школа а [illegible] тІехьадуса лелаьу [illegible] Юкъера [illegible] дешар [illegible] политехнически [illegible] технически [illegible] хилар.

Массаза а [illegible] проблема. Образовани йола [illegible] проблема а [illegible] Промпредприятий стройкийн [illegible] социалистически [illegible] система хІанз а болх беш [illegible].

Юкъера всеобуч болх [illegible] тайпа - тайпара [illegible] сакхетам [illegible] тайпара болаш дешаргха хилар. Сайрийнарча школий преподавателаша дешар хьехара формаши методаши [illegible] категорега [illegible] дІалах каргара.

Геттара [illegible] бераш хьалхедара проблема школан дезалон цхьана болх бе проблема. Республике еррига юкъера школани [illegible] классаша [illegible] техникума, ПТУ, технически вузе студенташта — хургболаш [illegible] педагогически психологи лекторий вІашагІьеккха [illegible] бераш хьалхедара дешашта керттера [illegible] боІтам.

ХІАРАНЕЦА ШИЙЦА ДУВЦАНЗА ДАРГДАЦ

М. Г. ПИСМАНИКА, — Пермска политехнически институте доцента, философски Іилман кандидата хьалда [illegible] дынах тешачун личность хьахилара керттерча статий цар башхалонаш. Цо йоах, дынах тешараша беш болга атеистически болх, кхетам балар, цар ту Іилман мировоззрена йоссар [illegible] гІуллакх — [illegible] кхетаварц да.

Оаха башаккхача [illegible] тешача хана хьакул дукха дынах тешараш хулаш йола «тІом» чубоссара механизм». Из механизм эмоциально чІогІъяь кхетараша [illegible] нийсалуча негативни халонаша, цул совгІа цо когІортанга ю рациональни сферах а. Цу хана дынах тешаш волчо ІомадУ кІеааг - дукха атеистически аргументашта духьала доладу саг массех стереотипни дош, [illegible] цуна дулхьалаелха вузл. Бера ханарчул чІогагІа хул информационни «анцаз».

Цуа тІехьагІа [illegible] мировоззренчески [illegible] дилача нейтральни а хила тарлуш йола информаци. Дынах [illegible] «оцаая» чакхйоалах, дынах тешаш вар шиІ [illegible] лорлу цу даннех. ХІаьта дына аьттув болаш я, аьна, хета болгах а [illegible] дешаш гІулдача шиІ «активо» юкьаьу. Цу тайнара, [illegible] хьалхоабаш доле хьалаш.

Личность хьалхлар чакхдоал кхийна йоаллаше а, хоьш из хила ю хул саг шіе вахь а кхехьега а волалуче хана. Производственни хьалашка дынах тешача шоай атеистически Іотгьам тІалатташ санна кет. Къахьегама коллективерча шиІйи хьало вай вІашахйоаллаю вай общество [illegible] керттера уйлаш [illegible]. Къахьегаш ше (нагахь санна ю творчески бале), производственни доал деча, социалистически вахь дакъалацаро, общественни вахара бертала нал хобача, атеистически уйла йолча балха гІарча новкъостошца гІуллакх хила дезаро, производстве беча кхетам балхо дикка [illegible] дынах тешачун мировоззрени цу дыначаре котьйоала йоалалу атеистически ераш. Цул вахара хьашташ, [illegible] хьахада йиш йоацаш производственни гІуллакхашца [illegible]. Производственни хьале дынах тешаш вар хІара дешш, дукхадоа хиет дынах на тешаш болча наха гІамиа лелае цхьаккха а бахьан ца хилара. ШиІ беллах тоьам хІарар, вахар долча тайнара гуш хилара лаьгІалу дынех уйлаш а. Цул кхетам чу досс моральни мировоззренчески ганашш йоаллага. Свободни культурагІвра, дІахо дешархара бола безам.

Производствени аттув бачо хьалашка, къаьстта атеистически кхетам балара дешa е йоагІа йоккха еча къахьегама коллективе дынах тешачуй кхетам чура атеистически уйла «котьлар» [illegible]. Бакьда, личность — араьхьера хІагІа мел латта хІама дІабІланза объект яц. Дукхаболча дынах тешарша из [illegible] хьалхоатталу. кІезиг-кІезиг [illegible] шоай мировоззренчески ориентаци шоай кхетама гІуллакхашна. [illegible] тІехьа кІезигагІа моттиг юташ.

[illegible] производственни вахара [illegible] ю дынца [illegible] атеизмаш [illegible] цхьана [illegible] моттагаш кхетайой я, [illegible]

[illegible] «дІагІа» лала.

Цу тайнарча хьалашка [illegible] атеистически кхетам [illegible]. Дынах тешача сага шийна хьехам а кхетам а хул йола атеист педагогически психологически [illegible] хала хан [illegible].

ХЬАЛКХЕБАР—ЛОАРХIАМЕ ГIУЛАКХ

МЕХКА ДА ХИЛАРА УЙЛА

Г. Я. ГОЛЕВА, — Грозненски нефтянойн институтан доцента, философски Iилмий кандидата конкретно-социологически тохкамийн даннешта хиллачу ши дийцар производствено доьлла деча болх лоьца дакъалацарш общественни хьинар гойтарш социалистически обществе личность дегIаяра доарх Iаме фактор хиларх.

Шийн предприятина доьлла деча дакъалацарца соьгIа, ерригача обществан масштабе а дакъалацаш дарс ца хилар объективни законашна чIогIIаш да — социализма керттерча экономически законо, цхьаьна роль яйлуш латташ хилара законо а, кх. дI. Бакъда, и процесс шеггIа тайна ца. В. И. Ленина дукказа а белгалдаьккхина общественни гIулакхашта доьлла дуьйла ерригачу хьалхенца дуьйлу — революци котьалийча болхлой классе парте чоалханаралора организаторски дешар хилар. Дерриг чоалхане хилар кху а кIоргге лу общественни болх — кхьетам, керттера производствени болх бахьна тIехьагIа де дезар производительни баха а сайна хьалхара «урок» чакхьеккхачу тIехьагIа бе безаш хиларца.

«...Цунга доаллага, — яздора В. И. Ленина,— геттара хала да, бакъда, цунга даларца мара бац социализм бокъонна чIогIIъара тешам».

Конкретно-социологически тохкамаша хьахьийнача кIоаргагIа хила ю, цкъагIа гу а вывод: объективни хьалашал хьаллагIа политически дегIабаххарой тоьо хулий уж общественни балха хьа а шерагIа кхьоза. ХIьта партийни общественни организаций организаторски балха боарамо хIанз а гIо даьц объективни торонашта тахаьлорча даьо дIадехарашта.

ЛоархIам бе беза кхычун а. Партийни общественни организаций дика болх бе болча хьалха латтача предприятешка а къахьегамхой общественни хьинар дегIадоладара шIенхашта эдоенаш я, аллха организаторски балха тIа дуьйлийтача кхоачамболаршка яьхха Iе Iиш я доацаш. ВIорчча хьаьйцача партийни организаций балхо, ерригача объективни фактораша деча коммунистически общественни самоуправление хьаьрца боккхагIа пайда бахьара объективни хьалаша коллективаьн цуй хIара членаш производственни дерригача общественни гIулакхаштех доаз деча эффективнегIа дакъалаца яхаза торонаш хьаелле. (Материально-технически база, къахьегама хьелаш, культурно-технически болрам, психологически «климат» а. дI.).

Доьла деча къахьегамхой шерагIа къьовсар дегIаена социализм йолча хана общественни отношени дегIадар хьагойтача законокмерностех лоархIамера яр я. Из латташ а, цкъа-дале, материально-технически база ерригха элементаш чIогIа дегIаараха ца цоалланерча общественни комбинаци. ШозагIа-дале, производства вещественни социальни компонентий ерригача комплексах кху а эффективнегIа пайда эцара безам болаш хIара коллективни болалоба хилара хьал оттадарах. КхоалагIа-дале, — кертаца бу болхи кулг-кара бу болхи органически хIашагIтохара интенсивни процессаш. Доьа даьга кертаца болх беча «привилеги» хилар дIадалаш латт.

Цифраша тешаву...

Х. Б. МАМЛЕЕВ — КПСС Нохч-ГIалгIайн обкоман лектор— КПСС XXIV съезда решенешка хьовха атеистически хьетам белара дешан даьийтар. Хоадам болча социологически тохкама дашнаш пайда эцара ирах, тешам бIалийтама яр цун доклад.

Республикин атеистически болх балабеш шен 6Iаьа тергIа пропагандист, лектор, агитатор — агитатор да. Царах дуккагIберш общеобразовательни социальни атеистически доьа кийчо йолаш ба, цхьабакхьа, цуьна цхьаьн ду башктохханеча балла цхьайолча хана шаьш йоле чеккхеш йоаца вах юкъеоахам моттигаш яйсалу.

Iилмаш-атеизма пропагандистах дуккахагIа доле кхьебе (60,7 процент) шIанах ба. Эстара хьалха, из тайпа кхоачашенни ностоманош кхьела ахкча беча атеистически болхе дIа ма-декха ма.

Атеистически пропаганда еча керттера доархIам моттигерча къовла интеллигенце хила беза. Цу хьаьвре дакъа ца лоаьача, базже меттала атеистически доккхуж ма хилча цу берригача балхах, къаьстта юрта бахача нахе юкъе, бечох, хила боаргIача тайпа хьтра бараш. ЛадугIарш дашха мотт да хоучча, моттигера обычаши ца йоаьача сага хила да аудиторешца хайхха контакт оттаярга дог даха.

Халевате я, хохчаштеч гIалгIаштех юкъе цар меттала атеистически пропаганда еша —хIана а кхоачашйоа проблема я. Из пропаганда 93,4 процент вроий меттала ю. Опрос яьча 610 пропагандистах лектораха нохчий а гIалгIай меттала 27-не ъара беседаш да, лекцеш ешаш. Естествознанехь-Iилман атеистически тIемах республика ешача лекцей дукхалга даллача хIаме да эшаш кхьан боярам я. Ухх гIехьарче яах шера 3000-негара 3500-нега кхачалца лекцеш ешаш ккиней яра. Цхьабакхьа, цу юкъа, тоьал кIезигчиний уж юртарча районашка. Цун бахьан малагIа да, хоадам болаш яьлча, из де атеистически лекцеш ешилла эсала вIашIIехьдаккхар.

ДуккагIа йоьла атеистически лекцеш схьбенна вIашIIехьйовхкаш, 30—45 минута мара ца ешаш хул.

«Фу хана лу шоьлла аудиторе?» — яьлна йаьча хаттара 46,4 процент опрос яьча лекторашта жоп делар, аудитори гуйрийна е делхьийга переры йолча хана лу яьлна. ХIинта «Лекци ешаш мел ха йовкхо оашI?» — яьлна деьча хаттара опрос баьрах 30,5 процент бараша — 45 мин. кхачалца, 29,5 процент бараша — цхьан сахьатега кхачалца йовкха яьлна жоп делар.

Кхетадеш да, схьбехш вIашIIехьаьхьа, Iурре болх хIарболабеш а делкъийга пероршах 30—45 минута йийшх чакхьаьлла лекцеш хила йоаргIача тайпара хургIоацилга.

Лекцехк пропаганда яра практикие хIанз а моттигаш нийслу ладугIараштa хьалхе а лекце тема лIа ма хьайкаеш, е кху а вогIа; дуьнен цалкъашта юкъерча хьелих хургьа яьнна хьалхе лекце тема хьа а кхайкайнй. цул метта атеистически темах еш.

Кхетадеш да, из тайпа практика атеистически лекцешдара беэзам соабоаккхаш йовкилга, политически пропаганда массови формай системаца юкъерех хьахьегамхойта коммунистически хлетам хьуен цар лоархIам лахбеш хилар.

СУБЪЕКТИВНИ ФАКТОРА ЛОАРХIАМ ЛАКХЛУШ БОАГIА

Л. С. КАШИРОВАС,—ВЛКСМ ЦК-рча Лаккхерча комсомольски школа социологически тохкамдара, лаборатори боккхагIа йолча Iилмай белхоча, философски Iилмий кандидата шай доклада тIа дийцар, дынахи национализмахи юкедисараш дIадахара объективни хьалой субъективни фактораш лоархIамах. Цо белгалдоьхх дIалахча замах, къаьстта дынахи националистически юкедисарш нийсдалара бахьанаш къовстадара объективни хьалаши субъективни фактораши нийса, марксистско-ленински хьетадар боккхача лоархIаме хилар.

Дынах мукъабалар керттерча дакъе лахъа практически гIуллакхаш дегIадахкарген цар вахарерча экономически социально-политически хьаламек хьежжи хургда. Вай лачкъалхьен историческа опыто къаьстта хьахьоха из вывод нийса хилар. Социализм котъяларца цхьатарра дынахи кинагехь дIанкъьстар дуккха пах, материалистически мировоззрени лакхьалар. Из бакъхина корадир Нохч-ГIалгIайчене дакъа тохкамашка а.

Масала, тхога кхьчар ир тайпа даннеш: дыло сага валара ноьхъарле ирах дар хаттачарех шовзтаьа процент болчар, ди (ма пайдане ба яхан) — 9,4 процент. Оаха хаттарех 73 процент бараша дынна обрядашка дакъа лацац; 75 процент бараша ламаз, КъорIа, Библи, кхыйола дына источникаш доьшац, 71 процент бараш «еза моттигаш» я хьача улаш бац, кх. кх. дI.

Нах дынах дIахедара процесс цкъа ца йовлаш соцлуш яле я, чаккъьале гаьна а хIаьн я. Вай мехка дынах тешарах дуккагIбараш Советски Iаьдал латтачул тIехьагIа баьх хьалхийна нах ба, 18 процент гарге хилар вай республикера цу тайпара 30 шарга кхоачаш хъ йола нах, 36 процент бараш — 45 шерален, 67 процент бараш — 60 шерагеш кхачалцен.

Социалистически общественни бытием, социалистически обществе материальни вахарi керттерча дакъе дына гIулакхаш дIадахара тIаберзабахь лостам болаш да. Цунца дакъна дукха объективни бахьанаш да дынах тешарита хьалам балар, цар уьлашкара дына хьатам дIабаккхар юзаттерше.

МалагIаш да уж бахьанаш? Социализма хьалаш, хьахуа уж къаьстта городаш юртан юкъан хьахьаьнарчей физически къахьегама юкъе башхлоцаш хилара дуьйладенна. Вай бита дIалайлачча оагIаш тIа мирачуй мукъар латт. Вайга вIаштIехьбоахьдхабенинча материальни производство бавранта хIанз а дахаш вай валар мерзадоаххалаш. Масала, кхалсага хьал майнча сага нийсо дохаш хIана, я нийслу моттигаш. Цхьан дакъа, шаьгIарча боахамех боахха нах производственни общественни гIулакхех дIахаьда хилар дIадоьхийга. Даьда дош ва бахача нахьа а кхьа даькъа культурни образовательни боарам лакха ца хилар.

Дынах тешараш дуккагIIа дакъе кхалнах хилар, уж шIогIерча боахамашта, бувалбенни коллективни къахьегама кIезига юкъеззак хиларца да. Энгельса дешанца аьлча, общественни къахьегама «берригха кхалнах шегIабераьбер» кхалнах культурно дегIабоалабараш дайна ЛоаттIана уж вIалхарбахарий эттара а лоархIамегIа доьа хьал да. Цун лоархIам кхи а лакхлу вай мехка дынах тешарех 70—85 процент бараш кхалнах хилар терхалдича. Дагча тохкамаша хьахьекхачох, дынах тешарех дукхагIбараш (83 проц. гарга) вIезига дийна, квалификаци боарам лоха йола нах ба. Масала, «Красный молот» завода оаха хаттараш дальчарех 7 процент боллой мара бацар лоха квалификаци йолаш. Бакъда, цу заводе дынах тешарах 67 процент хилар цIарех.

Дынах юкедисараш хIанз а дахаш хилара бахьан да кхьа кхетам чура марча дынах юкедисарашка — национализмца дуьйлуш уж хилар. Конференце белгалдахьар, уж лелабераш шоай позаци чIогIа а гIерташ, сага эттара а сьа оале уйлага — патриотизм, къаман хурала уйлах тусалу, ихан.

Вай дешоакий национализмах юкедисараш дIадовхачера субъективни фактори лоархIам чIогIlуш ба. Социологаша дукхагIIа терхам тIабохийт къаман дешна, бакъонна къаманIа юкъера гIулакхаш дегIадахкара итог хулаш долча личностаита цхьерча гIулакхашта. На сендулья де аьча: халкъий доттагIало а социалистически интернационализма а идеологи хоталоно автоматически хьаьла кхетам цу йоссаеш из идеологи. Боккхача лоархIаме я субъективни фактор — цу идеологи уйлаеца наха кхетам балар. Вай интернационализмни идеологи принципаш дика кхето я еш, национализм ниоаннаманта дукхъавлавлове а хила бийн я саг.

Нохч-ГIалгIайчен тохкамаш деча хана наха дийн хаттараш хIана къамах йола сач йоалаварйхра кхарш, къамига хьажжа доттагIа лахарца, кхача къамах йоача малав гIулакхаш дийтад хар дукъе дал хар. Дажанна къаьстта хьогIит нах йаккхача боарамо интернационализм йолой хилар.

Ирам я дагча тохкамий балхаша йола даннеш: кхьаа къамех бола нах лархIара а царна хьоашал леладара а тIехьа хилар оаха хаттарам хьарах 79,4 процент барам, хIаьта дукхьала — 2,6 процент.

Кхача къамах йола сег йоалаяра — маьре ехара тIехьа бар хьаттачарех 31,6 процент маIанах 23 процент кхьанахи. Дукхала хилар — 25,5 процент маIанахи 23,8 процент кхалнахи.

Оаха дагча тохкамаша хьахьекхар дын национализм вIашги дуззадалар динамически я доацаш, статистически закономерноста хьаьале хулаш хилар. Халкъий доттагIала тIехьа хилар дынах тешаш боацарех 49,7 процент (дукхьала — 1,3 проц.), 26,7 процент дынах тешараш (дукхала — 1,7 проц.).

Цу дерригено я хаар, дынахи национализмахи юкедисарашна лоаттабеча къовсама проблемаш дифференцированно, кIоргерча Iилман позицешка шехха еза, яхара да. Уж юкедисараш дIадерзо вай мехка коммунизм, цуй материальни база хьахъарга хьажже, Цу дагIа болахача лоархIаме хургьа, хIанз йолеш я «субъективни фактор — интернационализмай уйлашца наха кхетам балар.

КЕРТТЕРА ТЕНДЕНЦИ

Р. А. Малатов, — Дагестански паччахьалкхен университета доцента, философски Iилмай кандидата шай доклада тIа дийцар, тайп-тайпарча къамех бола дынах тешараш вIашш гаргаозара процесса дIьавшийолча башхалонех, Цу тIа а цо дийцар тайп-тайпарча къамахи дынах тешам болчеи наха юкъера гIулакхаша бувзамаш доьерра дIьча социологически тохкамий даннешка кегIIорто а еш дар.

Конкретно-социологически тохкама юкъе бахар хаттаргахьа дынах тешаш бола 400 дезал дар вар 1584 сег, царех 1077 сег дынах тешаш а воаш. 240 дезал бахар тайп-тайпарча этнически, дына, ды боацача яьха группашца айхда бувзамаш хила дезара городашкелен йоахлой населенешк. Хаттараш оаха даьраша юкъе бар нохчий къамах бола дагестанашта а, Грозне, Гудермесе, Орджоникидзе бахача нохчий дезала. Дыьлах тешача дезалех лоархIар оаха да а шIек воаккхегIаар дынах тешаш бараш.

Тха программа яр тайп-тайпарча къамехи дынах тешаш боле нах вIашш гаргаьхара процесс тайп-тайпарча позицех йоаза ешаш. Оаха хьалхашка оттадьдар нах вIашш гаргаухьанух ю цу Iеш, уж гаргбахара новкъарле еш долуш я анализ яре декхар.

Социологически материалаша хьахьекхар, тайп-тайпарча къамех бола бусалба ды лелабу нах вIашш гаргазозара керттера факторашь; политически экономически вашараш хьашташи, хьIаш хилар, нийсхо, цхьатарра боккъой декхараши хилар, тайп-тайпарча бытовой гIулакхий юкъара белхтокIам, вахача лоалахоцдара хьадий гIулакхаш леладеш, ший чурча составах интернационализмай йолча нах бахача пункте, коллективе цхьана боахама гIулакхаш леладе дезаш хилар, юкхере я, тайп-тайпара долча къамех сег йоалармаьре ялара хиэна йолаш гаргалонна тIагIоалара бувзамаш.

Дайнена хьалхьекха, тайптайпарча къамахи дынах тешеши болча балача наха юкъера айхха йола бувзамаш, хIарабар коллективни я вIашшIестохара уж шоейла дакагIа бовзаш хилар, кхыча къамех болча нахьа традицеш Iаьдалаши дакагIа кхетадеш хилар.

Дозаьла бытовой гIулакхаштара тайп-тайпара бувзамаш гIулакхаш чIогIIдаро хьахьоала юкъерча дына йовкъаш дIа я яхха, тайп-тайпарча къамех бола нах вIашш гаргазовара процесс сихъара эша объективни хьалаш.

Цу хьакъе лезача дика я дынах тешача тайп-тайпарча къамех бола дезалашта юкъерча гIулакхех йола даннеш. Нохчий къамах бола нах юкъе а болаш кхиинча дынай тешарашна хаттар дир: «Оашош хьсахчагI деча (ваь да, сег йоагIача, кх. дI.) кхыча къамех бола нах хьехий оаш?»

Дезалий шай болаш хилпача 400-нах жоп делар: «даж хьах» — 45 проц, «Наггахьа» — 38 проц, «бехаш» — 10 проц. Цу хаттаре жоп далазар дынах тешарий 7 процент болчар.

Цу дерригено а хьаьлохх, дынах къамахи бацхалоаш тIехьашхайовлаш хилара, ды лелабеча наха шоаш а терказьом ца хилари.

СЕКЦИЙ КУЛГАЛХОША ДУВЦ

IИЛМАИ ПРАКТИКАИ ЮКЪЕРА БУВЗАМ

Р. И. ТИМОШЕНКО, КПСС обкома Iилман дешара заведенеш отдела заведующа, экономически Iилмай кандидат, «Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошта КПСС XXIV съезда решенешка хьачача бесса идейно-политически кхетам балара проблемаш» хьача секце кулгалхо.

Секце балла юкъе дагIа лоеваш 180 сег хилар. 10 докладага ладийгIар цар.

Керттерча дакъе берригача докладчикаша шоай выступленеш [illegible] Iилмай даннеша Нохч-ГIалгIайчен халкъий образовани, духовни культура боарам лакхбеш [illegible] общественно-политически вахаре цар хьинаре дакъа лоацита, марксистско-ленински дешарца уж чIогIа хьайк доьлий болга хьаьккхар.

Къамаьлаш даьраша партийни общественни организацей кIоргагIа цига из а ца Iеш дукказа а зоьмеза а яр, къахьегамхошта юкъера идейно-политически бола тоабарен цар общественно-политически хьинар вIашдIаврен предложенеш елар.

Дагча тохкамаша тешал ду ерригача предприятешка кадрий техникий балха юкъейоалара, рационализаторство дегIаккхулара, къаьстта бытови гIулакхаш деча предприятешка, кхоачамбоалаш терко ен хилар. Кулг-кара беча болхы дакъе тешал доахха кхирдо, производства боллой общеобразовательни культура лакхьа [illegible] политехнически прогресс дIадьдир из. Химстрой «Красный молот» сана йола хьахха хиттача предприятешка а болхло массавар образовани боарам 7 класс я, кIезига бац образоване боарам кху а лоархIа йола болхлой я, 24 процент бараша мара лакхбац шоай общеобразовательни боарам.

Цуйца дувзадена, цхьаьна йолча предприятешка производство хьахьтанта боллой образовательни боарамаш юкъе вIашдухьарен лахаш хула. Цу гIулакхо производства доаккъашхой шоай балха раьза боацаче беэх. Нийтта белгалдахар кагирхоштa профессиональни, къаьстта боллой профессийта ориентаций йоча пайслу кхоачамболазраш. Из дерригa терквалдена дергаца партийни общественни организацей, бошдамий кулгалдой балха юкъе.

Секце иш хиинача доклада дийта «Хiара къахьегамхочоа — общественни поручени» яхха болам дIебоаба яьние предложенеш юкъейаьхьай. Общественни болх беча терказде къахьегамо, коллективни хIара члена дулургдар, преемственность леле, пайда ица общественни балха дакъа дацарах хоастабара тайп-тайпарча формашц «ДикагIа йола общественник» яха шIн отташ, общественни поручени кхоачашдара нах къастал а тIахьожам а чIогIIбе.

Секце къамаьлаш даьраш цхьаьна эттара лоархIамegIа лушу шоа къахьегама коллективага, цу общественни меттига гIолла кхетам балара гIулакх хилар, хьадагIина дакагIа болле образовани проблемата ерра бокхачe лоархIаме хилар, производствен культура дикагIа бола бахьана морально хоастабар, дIахьача дынах тIехьаьнча гIулакхашлора къовсам чIогIIбалза барг ца хилар. Къахьегамхошта эстетически кхетам телйча творчески организаций бола тешара предложенеш елар.

ДЫНАХ ДОЛЧОХИ КЪАМАНЧОХИ

С. А. САНГАРИЕВ, историн, меттан, литературан Нохч-ГIалгIайн Iилма-тохкама институте директор, философски Iилмай кандидат, «Социалистически обществе къамий отношенеш дегIадахари ды дIабаккхара проблемаши» яхача секце кулгалхо.

Секце балла дакъалаьцар 180 сага. Секце заседане доладаш йор 10 сага.

Дынчуни къаманчуни достоинепешка лоьмаш, къамаьлаш даьраша белгалдир этнически доазонашка къаман дари дына дари ЙIаьхача хана вIашш уьш хилча къаман доаззонашке цаьхи бувзамаш цуй къаьсттача ды лелабара гIулакхашна хулга хьахьохх, аьнна. Цо моттайт къаман дари дына дари цаI да аьнна, из национализма идеологаца пайда эцанза хиеац. Уж гIерт дынах тешилга цуй е кхача къамах сег хьлеарай, къаста йиш йоаца этрибут я але.

Дынча бесса яьча хьан, хала социально-этнически общность, социально-психологически организм из хилари дувзадеше лац по мира ца лелабеча дынца. Практико хьахьокхачох, цхьан къамни, халкъа шакалаш тайп-тайпара ды лелабе йиш йолаш а лелабеш а ба. ХIаьта, кхьеа тайпара, тайп-тайпарча къамий, халкъий шакалаш цхьа ды лелабе йиш йолаш ба.

Терхам тIабодаш яр буржуазни национализми религиозни идеологи вIашш увеш, вIашш хьалькхаш хиларех йола уйлаш.

Къамаьлаш даьраша белгалдир, социализме йолаш национализмах дынахи дисарий бувзамий чулоацамна качественни хувцамаш хулга. Из хул, эттара хьалхе дынаш сазна национализма я социальни оалаш хIарбала, социалистически обществе общественни прогресс сихъаларца, культурни революци чакхъкхарна. Коммунистически парте ленински къамане политика дIанхьарна, шайца социалистически бит хьалулаш хиларца, марксистско-ленински идеологех обществе доьл ду хулашни иза барца дувзадена.

Цхьабакхьа, уж бувзамаш шадалари хилари социалистически обществе вахара тайп-тайпарча дoакъошка цхьатарра хила. Негахь сама экономически политически сферашка уж бувзамаш шIьхха дIадойя, цхьан хана цар йоаза йола позиции ю дезала-бытовой отношенешка, къаман традицей, оамалий дакъа. ХIьта ноx пайда эза гIерт дынах тешараш. Цар шоай низом тIаIохийт къаман дезагIа дар лорадеш ба ды ала гIертаIа, дына мица бессе я критика яр къаман ыйдоадар де аьна хетаргдаза хьа оттаде гIерт уж.

Цу дерригено лоархIаш бе беза вай атеистически балха тIа, интернационалъни кхетам лул.

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БОЛХЛОШТА ДОЛЧА НОВКЪОСТАЛА

Ш. М. Межидова, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома къамаьла шаьррача балха йолча отдела заведующа, «Iилман атеизма проблемаш» яхча секце кулгалхо.

Тха секце балла дакъа лоецаш 170 сег вар.

14 доклада ладийгIар цар. Оьрига доклад дешаш чулоацам кIоарга болеш яр.

ТIехьарча заседане къамаьлаш [illegible] предложенеш рекомендацеш тийлар секце доакъашхоша. Цар чулоацам укх тайпара бар: Конференце материалаш эба а ю хIаназе а балха практике пайда эцаргболаш ерригача районашка дIахьийта, районашка атеистически хьетам балара проблемаш конференцеш йоала.

ДукхагIа терхо а гойтара агитаца, атеистически хьетам балара, къаьстта деша багIача кегирхошта лаьрхIа, пособеш арахецара; хьехархочоа долча новкъостала, атеистически кхетам балара пособеш арахецалда.

Атеистически болх лелабеча идеологически болхлошта долча новкъостIала хепатеза арахха КъорIа тIеш Библе тIеш нийслуш йоле вIашдухьаланаш юкъа материалаш, лектора-атеиста шай практически балха сег тешаеш йолча доводех пайда эла йиш хургIолаш.

Меххдаьтта институте Iилман атеизма курс юкъелха хьаша деле.

ДIАХО БЕ БЕЗА БОЛХ ДУКХА БА

IИЛМАН-ПРАКТИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦЕ РЕКОМЕНДАЦЕШЦАРА

Шоай чудоаккхарга дIахIоттача советски обществан экономически, социально-политически духовни потенциала сихха дегIайоалара, общественни гIулакхий ерригa системни эргайолаш тоъара тIаораллъ йолча КПСС XXIV съезда исторически решенеша догIа чIогIагIа айдаь дахаш а къахьегаш а да вай дерригa советски халкъ. Вай хинахь ялхлашка эттo мерда масштабехи чоалхани декхарах тоалийша кхоачашдара идеологически балха роль лоархIаме еш я айбе беза, из творчески хьалхашка латта декхараш кхоачашдара тIаберзабахь бе беза, вIашш общественни хьалаш шай тайпара хилар масса оагIонгахьара теркал я деш. Свадо белгалдаьа, кейлахь-хоикха гIулакх — коммунизм лакьарга тоаде хIадакъа йоаш цар сег цо масса оагIонгахьара дегIа ца деаIо, лакхача боарам культура болаши кхьаш, общественни сакхетам болаш уйлах тоабрна волаши из хуле. Къаьстта лоархIам бу царте советски вах интернационализма социалистически патриотизма уйлах хьалхьабора.

СССР-а Нохч-ГIалгIайчен автономи хьакь ах бIаь шу дуза йоачеш дагаре хийча еш хана республикe дикка болх баьб къахьегамхошта интернационални кхетам балара.

Цу хIинхь хана масаш да массаьнна вIашIIехьальна «СССР хьана 50 шу» Нохч-ГIалгIайчен автономе хьаьн 50 шу» аха общественно-политически чтеннеш, цига парте къаман политика керттера положенеш, мехка экономика, культура дегIайовалара ерриге Советски республикаш, къамаш, народностех вIашш айхха кхьаьлла хьоаненх зенарашка новкъоста дешай хилар хьагойтеш йола доклада лекце кулгалхошна, лектораша, пропагандисташа. Политлешара ерригача хьаьлашка, лекционни пропаганда ерригача формашка марксизма-ленинизма интернационалъни чулоацам кIоарга хьагойтила, социализм коммунизм хьакхьачен КПСС-ан Советски правительстван чурчи арахахарчи политикин практике интернационализм гучайолаш йолга, производствени, социальни, культурни, мотта общественни вахара ерригча хьича сферашка республика, къаьст-къаьстача предприятешна, колхозашна совхозашна мIсдагIа парламента цаниаш гхоачашъяра хоадамбола дехараш чаккхоахача даккъашта народностия дIахо гаргаухьаш дегIаухала шерагIа хьагойтайза дарIагIа. Машар болаш къовсам лоаттабе беза националисми мовшизма моагIча гIуллаккхама.

Лекцей циклашка, бахача новкъа социально хьанальне даш, шегIаре лектореш еш шера вIайоакхийта еза пролетарски интернационализма ленински принципаш. Нохч-ГIалгIайчен кхыча республикашта къагIIайнараш хIандарча бодража кIачар — дукхача къамех латтача советски халкъа цхьаьна къахьегарах хьахцинар, социалистически обществa хIара къамом народностой юкъара лекар — паллухьан хьалоги кхьа бакъ из лоархIадаьтта дакъа хьа лоаца сакелда лецарна дIаха кулайла республика чулоацам кхьетам хьахьа халкъий политика доаттабе латара декхара, ерригача культура чIогIаа дерзош а чулоацама хеттор.

Интернационални патриотически кхетам балара бен беза бераша болх марксизма-ленинизма теоретически принципаш кхьа лахьаш йола цигаг программни положенеш кIоарга дIаховшийта чаккхьенга беза.

Вай тоаде беза кхетамча тIехьене интернационални патриотически кхетам лакха, уж къамахь интернационализм хьашта хилара нийса кхетан, республика лечкъьаллаш машаре хьоштаьш цхьана тарле кхьаш Iоде беза. Кагирхошта кхетам лун дукхагIа шекъоза беза къавца коммунистийн, гражданской Дашоккхе тIема ветеранаш. Пачхьа Росса халкъаш мукъальхар СийлахьБоккхача Октябрьски революци исторически доккхIам кIоарга вIагойтача хана къахча дIаххача замаш халкъашта юкъе къаьстта гIулакхаш дуьнен, теркал уж вIашш хийрдаш хиначча я доацаш цар цхьаьна лоаттабоьли революционни къовсаме уж дIашлий гаргаухаш хиначаа я тIахьайта беза. Берригача къамах къахьегамхой шоаш цхьа социалистически Даьхе йолаш хиларах кхеташ хьалкхебе беза.

ЧIогIа лоархIаме да безам ...цу вайчара тайпара [illegible] — В. И. Ленин, [illegible] Калинин, С. М. Киров, Г. К. Орджоникидзе, А. И. Микоян, [illegible] Шериповна, С. М. Бувайтов, кхыбарам Нохч-ГIалгIайчена, дейнарах дуцар.

А. С. Пушкина, М. Ю. Лермонтова, Л. Н. Толстова, кхыча XIX бIаьшерений кхьаьна писателей творчество Iомаеча хана гIиматтe хана дешна оалла кхъ [illegible] Халкъан Къилбасени Кавказа халкъаштен юкъерча [illegible] доттагIалах кулчa [illegible] кертдарча тайнара дувца Росси дахагIбола къестаха латта общественни дешахха ка ...г га даккхаш, марксистско- ленински политическо хаддеаш доаттабеш [illegible] раз.

Халкъий доттагIала уйлашца каш кхетам баларна чIогIIдарах гойтаре агитаце доархIаме эбе безе. Клубашка, библиотекашка, яьча уголокашка дукхагIа пайда еке беза СССР халкъий доттагIала хьагойтача темах бахча фотовыставках хьаза хийтыча выставках, моттигерчек кхьболча советски авторийн произведенеши интернационалъни хлетам балара долча дешаех лаьца книжкам дешарий конференцеш чакхьяха еза.

Нохч-ГIалгIай историе, меттан литературан Iилман-тохкама института, кхыча общественни Iилман кефедар, республика сеханна цунга интернационализма интернационалъни хлетам балара долча Iилман даннешна пайдаэцар дайта денал.

Нохч-ГIалгIайчене къахьонна ... материала теркал [illegible] [illegible] уклоненийн [illegible] тIеьальштаьерний решенийк ... электронически гIулакхаш ... кертахьтара.

Республика литературни ... сеха тIаерзаш хила еза къамахьа, бахе культура яйра, ...

...

Кинофикацео, радиос, телевидене, промышленноста, гIишлошъяша, транспорта, юрта боахама дукхача къамах латтача коллективашна вахара цхьаьна къахьегамхоша доьлла — шаллаш я. хIанзе мара тайп-тайпарча къамех бола дезалий доттагIал а хьахьокха еза. Берригача идеологически балха тIа къаьстта терхам тIахьайта беза къахьегам безаш нах хьалкхебара, къаьстта кагирхой.

Цунце цхьана вай республика хьашаника къаьстта лоархIам болаш ба дин дукъьала бен болаш Iилман лорда тIа дын дукъьала еш йола пропагандеш. Масса тайпара из болх чIогIагIбара кийчъаь кадраш еш. Партийни, комсомольски дешара системе, лекцерча дешара заведенеша, халкъа университеташка, лаьрххIача семинарашка, Iилман атеизма школашка гIолла Iилман-атеистически кхетам кийчъяра системе вIашхаштта уйла я яь тIаккха эргIа, къаьстта нохчийн гIалгIайн хийтбара.

Дын духьалара пропаганда дифференцированно я еза, дынах тешарий моттигерча тоабий спецификех балача наха юкъе дынах тешарш дукха е кIезига хилари теркал я еш. Из шерагIа йоаррмаш а, хьалхашна латтача декхараш тIаерзаьь я хилийта еза. Дын духьаларча пропаганде массови формаш дынах тешача хIарзнена къаьст-къаьста беча балхана цхьаьна юкъзаш лелае еза. Цу гIулакхо дIадех идеологически хлетамeй болх лелабеча ерригача организацешник учрежденешка чIогIа терхам тIахьбейтила. Халкъа системан профтехнически образоване дешархошта атеистически хлетам лулга тоаде деза.

Культура учреждене пайдаэцаш хурга дин дын дукъьалара мероприятеш чакхьоахаш хуле: лекцей циклаш, беседаш, дын дукъьалара спектаклаш.

Кинотеатраша, культура учреждене, алхашна атеистически доза художественни, хроникально-документальни, хIаьта ишта естественно-Iилмай фильмаш гойтилатеш цуй тIехьегIа уж духьалгаш лаздинзе дергдола гIулакх Iилман де еза. Шерра пайда эза беза кинолектореш самина йолча балха формах. Библиотекашкa атеистически литературан выставкаш е а, цар обзораш, Iилман-атеистически темах книжкаш дешарий конференцеш чакхьяха еза. Вахара шерагIа юкъехкуаа эза дынан юккхсенна йоаца обрядаш цIенаш: еза яр-эхар, хорза дахча бердито регистраци яр, производстве хьалхе латтарашта сийлен грамоташ ала торжественно чакхдаккхар, кх. дI. Радион телевиденен гIолла хьадагIа тайп-тайпарча наха лаьрхIа атеистически передачаш е еза. Атеистически материалаш дийкч хила еза газетийн журналийи оагIонаш тIа.

Оаха, конференцен доакъашхоша, республикан берригa идеологически боллой тIехьех: идеологически болхa формаши методаши эргIайоахаш тоаде, цун эффективность лакхъа, берригa шоай низ, знаниш хайнара кхьалнастаншой коммунистически кхетамий хьалкхебара сийлен гIулакха дIадала, КПСС XXIV съезда исторически решенеш, Советски Социалистически Республикий Союза ах бIаь шу дузача юбилейна Нохч-ГIалгIайчен автономе 50 шу дузарна баха из боаргIара вийтъабахара уж сарнегIбеха.

БЕЗА ДОТТАГIИЙ

Салхан Къылбаседа - Хlирийн автономин республикера Грозне хьошалгlа баьхка хилар комсомольско-кагирхой организацей викелаш. Царна юкъе бар комсомольцаш-ветеранаш Г. Бисолов, Н. Джанаева, поэташ Г. Гагаев, Г. Кайтуков, дешаран заведенеш комсомольцаш, концертни группаш.

Безачу доттагlашта хьалхашка къамел деш Нохч-ГIалгlайн ВЛКСМ обкоман шоллагlа секретара нох. Быкова элира: «Республикан комсомольцийн кагирхойн цlераш моллагlа молшан да шуга, новкъостий. Геттара дика хет тхона шо даьхка. Дика традици я хинна дlаэттай вай республикийн кагирхой вlашагlбетталуьга. Вай кагирхой доттагlал чlагlду цу тайпарча гlулакхо.

Шоаш къамел деш Къилбаседа, Хlирийн ВЛКСМ обкоман секретара нох. Тоболова, комсомольцаша - ветерананиа Г. Бисолова, Н. Джанаевас дьлар укх тайпарча вlашагlкхетарша вай къамашта юкъера доттагlал чlагlду, литература, искусства произведенеш дlай-хьай йоазийт, кхьалола дикка гlулакхаш довзийт... Хlирийн литература хьакхелдача поэта Хетагурова Коста сурт совгlата делар цар ВЛКСМ Нохч-ГIалгlайн обкома.

Фусамдаьша хьешашта совгlата елар Нохч-ГIалгlайчен автономи хьаьь 50 шу дизара хатаь юбилейни значокаш.

Ленина памятника хьалхашка зезай курсаш ехкар хьешаша.

Хlиркlчера баьхкараш хилар «Гипрогрознефть» институте, Ленина цlерагlа мехкдатта чакхдоахача завода болхлой болча, №№ 1, 7 йолча профессионально-техническа училищей дешархой болча, кхьйолча моттигашка. Цу массанахьа СССР-и Нохч-ГIалгlайчен автономи хьаьь 50 шу дизара хетадь концерташ делар хьешаша.

В. ШАКРИЕВ.

АКРОБАТИЙ ТОЛАМАШ

Дукха ха йоацаш Ватуме хиннача Грузе ЛКСМ ЦК приз эккхара акробатий Ерригсоюзни къовсамашка дакъа лоацаш хилар «Къахьегама резерваш» спортивни обществан вай акробатий Кобяков, Гончаренко, Абубакарова, Захаров.

Цига баьккхбар Волгоградера, Ростовера, кхьича моттигашкара спортсменаш.

СССР спорта мастера цlераш ьыхар вай спортсменаша.

Ю. ЮСУПОВ.

Письмо лерагIа

«ХАЛА КIАЬНК ВАР ИЗ...»

Дехкевьлар со сайга редакце хьадейнача сарраха из письмо дийша. Наб йоийна са цо. Сахьлаллаца дуухьалдьттар сона тумахьа лоацаш чувелла из аьелла, сабаре Салахь.

Шуга а лешийтарга аз из лоаца:

«...Хьалхарча цетоматна урока цlеваьрга тlетьа а аьнна цlеот а тхоай классе къечувьелар Маржоев Салахь. Ди дика а йийна юха пурам дийкар цо. Хьехархочо Бигасоса аьлар: «Шитта гlоа-сибат а долаш хьо мешта веана школе?» Салахьа аьльмо хаттар: «Фу гlоа-сибат да са дар?» Тlаккха хьехархочо белам а лельа классера арахессар Салахь. цlаьоаш корта а тохаш. Цун тlехьа шо ара а ийккар. Кораьоре фу хилар тхона хац.

Маржоев Салахь тхона вовзи кхо шу да. Цlаьхка а кхиэара хардахьа хlама лайнадда тхона. Классо сийлу цун, цкъа кьехарча ваьаре хьехаре хаьда доашаш вз из. Каменшна, дукха новкъост ва. Тхона, цкъом новкъостиота, цоа ва дар валлаурган. Ома цунна доьаккача хьаь цьора урока тlехьовеьна. хlеьта педагогически коллективо цох бехк йоаккхаш хьабаа тхона.

...Охьа, ерригача 9 «б» классаш, дех тха письмо тахан а хьхо тхо новъост мукъаьалха из сарцагlдалар. Фу сенна доьааш дахьийтал оаха комсомола Магlалбанера горкоме, прокуратуре. Бакъда, хувадлена хlама дац. Хlьета тхоай новкъост фу лийнад, халл нийнад воаш а дац тхо».

9-ча «б» классера дешархой.

Из истори малагlча школе хинад хоаш дацар письмо тlаьа. Цхьахьа Магlалбике дlакхойчаш а эггара хьалха тохкар из дешархоша редакце дайтано каькъа тlа дийна гlулакх малагlча школе хиннад. Гучадаьлар из цlтоам № 18 йолча школе хинна хилар.

Гаьна дlа-цоха хlаад из иатта-хьа мара ца кийсл хlама. Тайттайнна луш из Магlалбике. Хlьта бокъонца хинна укх тайпара да.

...Шоллагlа смена йолаьла нийгlо ха вле а, бераш хьадаьккадар. Шиъ урока эша кийча а ялхаш ьолсlа. Физика хьехаш Никифоров Юрий Михайлович фурашка тlа а тулаш хьа шиъ тайпара овгlора а аьнна литта ахча кlаьк райра. Гаргагlогача кlаьк вайна а байза хьатlахьачалеха: «Салахь, Iоаккха фурашх, миштта лаьтт хьо?» — аьлар цо. «Хьа фу гlулакх да са фурашка?» — жоп делар Салахьа ихийта. Цецваьнна Юрий Михайлович хозза эм а боаккхаш хьежача Салахьа бlагеш цхьа кхьлача саина лар, малара хьадш етталора. Дагахьа, «хьона тоссавала мара ахь хlама эшаш сона» аьнна, шортта юстара а ваьла дlахьара хьадехо.

Миштта коридорга чу гlоаша бакха тlа а боаккхаш лелача Салахьа школа кхетама балха завуч Зосим Светлана Григорьевна тlакхьачар. Цу хена цоаьа 9 «б» класса каlарга латтар из. Шоллагlа смена дааьташ фоахевлахар, классе са а ваьш. Фурашк тlатиалачаре, сеьна хоа да оа мегар Салахь кобалора чу хелаха бераьата юкъе. «Ла фул. Салахь? Iоаккха фурашк, аьамашта» тlа хьла хьайнa», — аьна бехк баьккхар завуча. Хьай ваьк тlа дlагlо хьо, — аьало цуига Салахьа тlачуйкха. «Миштта ду Iа сона къамаьл? Кхы хlаьа хlама ле не кхаласа ма йий со», — аьлар из новкъа хиннача Светлана Григорьевнас.

Цига тlакхьачча директора школа хоара хlаара а оаькхха дlахийцар, из а эхи дига дlа чугlо дага а ма дохаладхь» аьна. Бакъда директор къайлахоьлане юха а школе дlачваьха аьна кlарах гlертар Салахь. Найара тlа латтача кхаьиаха цlе кхи дlачу ма ватача дlатlехьашка а аьннa коаах чуваьлар из школе.

Шоллагlа смена заняеш йоладеиа ха ю из. Коаидоашка гlолла дlа-хьа ихи сагот а деша шоай классе дlачуваьлар Салахь.

Вернига хьечанелча сенна йоль из бlагагlуше а гlулакх дlатlехьдоацилга хайни Богаевский Александр Валентинович цох бехк баккха гlертар, письмо тlа яхача тайпара. Тlаккха Салахьа дlатlа а ваха шиъ бе йоалла шиъ дlа-хьай оагайно цун юхьмарашта хьалхашка, «сох фу хетаи дуьи Iа эра» аххачара. Малара хьадж етталора Салахьах. Цу саьхьатe ше вагlачара ура а йийкха тетта арваьккхар из хьехархочо. Корадера чу вlаши кхчбаха баьхна уж бераш, хьехархой тlа а кхачча къоастабия Салахь эорваьккхар. Хьелахо чоче хьеха юкоаоливелаь.

...Дlа хьакхае мийице Салахь лехарш. Шоллагlа дийнаяе нога а ваь чуваллар.

СИГАЛА МОРХ ЙОАНАШ...

Салахьа новкъостий хаьечча тайнара сигала морх йоаьаш цlаьхе тааа да, сенна ийцадига хlаьма, хий-тем из? Вий-хьогl Салахь цаь кхача тайпара сатийна, хашаьла волаш?

Цун новкъосташта къаста хьехархоштех дарьита - новкъостех из, хоаш да-цац хац сона, бакъда, цу дийнахьа ше дачча гlалагга Салахь цийнача йолаш тоьала хахинад.

Дlалахача шера шийна фарцице пара уггайнча, сарьх цкъоле оьрда хьехархо сона а ваш цхьийна вззамо «гlулакхаш» лелаче мегаргдоацилга дlахайтар цо. Шоаш хийтвьала, ше дlа а лесте дийнаш бокххагlа бола новкъостий дlатlабахийтар цо хьехархо «сагlаьа». Цу хена гlаа а баьхна Салахь а цун новкъостий а хийлане бийза. Цу хена дехьа дlахоала махииен берий комитети часте вар Салахь. Дукха моттигаш масьсенай цун кхера хьехархошч гlальош ничкаш йоахаш, хлотех доацаш цунна тlакхоачаш.

Тоьаргга Ыйна хетт сона. Письмо тlа дешархоша дувццача тайпара ший доцо кхинадь Салахь.

ИЗ ВОН ТIА ВИГА ИЙКЪ

«Хала кlаьнк вар из», «цехьора тlевра вацар», «новкъост доацаш ол ллане а цlиьтош ме доттлора из, цул тlехьаlа моллагlа, водар де кийча а вар», «кхияаш а йон а цхьатарра хамаьрша вар», «из дlахийтта бераш цунна тlехьдоалар ну сахьате» — шиъта йиаар сона Салахьа оамалоаш цун хьехархоша.

Вешта аьлча, кхуаш дагlача саг лазар да-хх дерригa а Салахьа даьо цlоагlа сай доаша в во а хlама да. Хlанз из дехке вьшнаааьн-м хац сона.

Сона дагадлаллар-м кхьдар да, Мачара хьоболаблар-хьогl Салахь таханача дей тlа кхечуваьь цой. Дагабоадх доаш деле а хоаш деле а ну тlа из хьетlадоладаь цах.

Салахьа да сиха сагве, цу тlа молаш а из, йоах. Кlаьнк харцакка лийлаха аьна хьехархоша цинга дlаьаьча, lарже да оттадора йоах из цlагlа: еттар, чувоаькхана цlаьаи. Цудхьа Салахьа кlезиг-дукхха водар даь воашийна дlаховища а, хьехархой болча белала «пана», дьега цlа ма даа, дахкха хадахатар даегда цох, аьа. Цу цlагlа халатехо из дахкхар дукха дог хlаьдача хьехархойг тоlадора из гlулакх, белар бехк а бlаьеце.

Вера оамалаш йоазаш ма йий. Цхьа а шоаза е ше дахь во хlама цийна нагайтича кхы а ньхьыил из, кlорхлу хьеценьлар ча хlамашцара безам.

Школе а, «кукъа бац» Салахь саина хардацьниаца боашица кlоарга кхетама болх бе. Цу школера 34 дешархо ва милие учете латтацо. Хьехархоша из хой, уж дазара боазий-м хац сона, бакъда, уьла е. цхьа доацам бе басар цу гlулакха школа коллектива.

Наьйра сенна письмо яздьча дешархошта цlоца новкъост волча тайпара вайзавалаьре кхача тайпара дlалерза мегар из истори. Цхьатараа хьаьлкхача йоаьа 20 йийг. 16 кlаьнх из классе. Цу чу миссел комсомольцаш болаш классе из школе — 17 комсомолеш.

— Хьехархочуна седла яхьазва вьнна шоай новкъост тене вархагlа хlаяа доагланзар цо? — хетт аз цоага.

— Из бакъ волаш саина хийттар тхона...

Гуш да, «доттагlа», «новкъост» яхача дешай чулацам дика кхетабаж бацаша. Царех моллагlаьа дlататта, цовхаве йоаш йоаж хиннаа Салахь. Хьехархочо царех бехк баьккхача тlаоттаьа хиннее. Цудхьа дика да, бакъвар, ийхьаа езам ва аьнна, классе мlа дlааха хиннаа-нуй.

Александр Валентинович Салахьа из гlар хилалехьа массехиаьза учительске вена хийнна урок дlаьхьийтац сога, со тохац вац цу классаца, аьйн. Из а дукха терхал ца деш дитар дирекце.

Лоацца аьлча, «хьуа» кхиин йоагlаш хинна ну классе. Юлла, ра а Салахьа «хьахийнай lаьра «оа».

Дукххача хьехархошта хоаш хиннад Салахь, во дар де белгалаш телилга:

— Из историца хилале ха хьала тlехьа а аьнна са классе хьачуваьлар Салахь, — дуьц хьехархочо Руденко Анатолий Васильевича, — Ца хаттац Iохийра, из. Тlаккха аз бехк баьккхача тlехьагlа «Со-м тахан школе за да. ндайцийла волаш а вацар» аьнна хьел а гlетта вравальлар.

— «Тахан дешa ва дехкарийла волаш а вацар...» Миира доагlа дешаш. Фу оала болаш уьла хинийй-хьогl Салахьа керчура ахар, аьнна хьехархой тахка бецабалане. Цаьна тхадлаeгдаp цleglaoбалаш Салахь балха вахийта гlийотталга, школа цо юкъилга цlаргlа цун могадеш хинкилга. Салахь цу леаоина фу дерrдa, аьнга ладуьгlarga из хоьш цхьа тайпа сег ма хьйзагга. Бакъда, школа хьехархой коллективна, классере комсомольцашта юкъера цхьанкха саг кийсвалакзар Салахьа тlо ле, дукха фу эш ха.

...Салахь чувоал. Бакъда Салахь дlаболабаь цинь кхы теркал да беш дита йиш болаш бац. Школа коллективо, цун новкъостий, дайшеий сий лоаккхаш хlама дац из. Цар массеие а, кхычи а уйла а хьеш хlама да из.

М. ЗАИГИЕВ,
тха сбфкор.

1966 ШЕРАРА 3 ПРОЦЕНТИЙ ЧУРА КХАЖ БОАГIА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ЗАЕМ

1973 шера 15 ноябре гор. Саmаркаnд долладча [illegible]

СПРАВОЧНИ ТАБЛИЦА

Кхаж беэб заеми ерригача тиражеш [illegible] серий облигацийн укх номераш:

Серий №№	Облигацийн №№	Баьнна кхаж болаш сомаш	Серий №№	Облигацийн №№	Баьнна кхаж болаш сомаш	Серий №№	Облигацийн №№	Баьнна кхаж болаш сомаш
100404	1—50	40	138891	1—50	100	174179	31*)	500
101480	01*)	500	139185	1—50	40	174187	33*)	500
101528	12*)	500	139401	01*)	500	174201	34*)	500
102109	36*)	500	139757	16*)	500	174228	1—50	40
102139	11*)	500	139818	1—50	40	174675	1—50	40
102356	12*)	500	140533	19*)	500	174930	27*)	500
102566	02*)	500	141308	29*)	500	175407	1—50	40
103228	26*)	1.000	141467	10*)	500	175637	29*)	500
103412	37*)	1.000	141761	17*)	500	177108	38*)	500
103480	1—50	40	141943	47*)	500	178245	29*)	500
104231	17*)	500	143591	18*)	500	179119	16*)	2.500
104947	07*)	500	144231	39*)	500	179349	13*)	500
105700	48*)	500	144441	1—50	100	179499	1—50	40
106541	18*)	1.000	145332	34*)	500	180075	19*)	500
107901	31*)	500	145733	23*)	500	180068	30*)	500
108928	22*)	500	146371	16*)	1.000	181456	1—50	40
109063	36*)	500	146405	33*)	1.000	181473	46*)	1.000
109746	1—50	100	147362	1—50	40	181653	1—50	40
111068	49*)	500	147716	20*)	500	181776	1—50	40
111165	26*)	500	147723	01*)	500	181971	29*)	2.500
112429	46*)	500	148012	02*)	1.000	182307	11*)	1.000
112731	01*)	500	148826	23*)	500	183467	18*)	1.000
113474	50*)	500	149060	33*)	500	183805	22*)	500
113708	1—50	100	150313	26*)	500	184069	44*)	500
114219	49*)	500	150832	43*)	500	184224	06*)	1.000
114543	1—50	40	153811	22*)	500	184534	1—50	100
114625	02*)	1.000	153894	23*)	500	184833	1—50	40
114691	24*)	500	154114	1—50	100	186063	1—50	100
114856	18*)	500	154420	33*)	500	186550	42*)	500
115189	50*)	500	154467	06*)	1.000	186921	1—50	40
115794	43*)	500	155288	43*)	500	187174	1—50	100
116380	1—50	40	156350	25*)	500	187224	24*)	500
117361	1—50	40	156371	34*)	500	187426	33*)	500
117786	1—50	100	156451	1—50	40	187592	18*)	500
118047	25*)	2.500	156531	06*)	1.000	187908	1—50	40
121497	37*)	2.500	157544	09*)	1.000	187968	29*)	500
121681	06*)	500	158141	1—50	40	188319	22*)	500
121780	1—50	100	158729	40*)	500	188549	1—50	40
123254	31*)	500	159617	16*)	500	189074	20*)	500
124438	46*)	500	160070	18*)	500	189492	40*)	500
124863	19*)	500	160432	[illegible]	500	191209	46*)	500
126068	48*)	500	160618	08*)	500	191366	07*)	500
126438	02*)	500	160672	09*)	[illegible]	191481	16*)	[illegible]
127312	24*)	500	162865	1—50	40	192146	1—50	40
127391	1—50	100	164636	20*)	1.000	192173	30*)	[illegible]
129577	32*)	500	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	29*)	[illegible]
129864	1—50	40	166256	15*)	500	192391	25*)	500
130208	24*)	500	166633	1—50	100	193104	[illegible]	500
130756	1—50	40	166960	39*)	[illegible]	193460	08*)	[illegible]
131653	07*)	500	168636	1—50	40	193697	33*)	[illegible]
131835	15*)	500	170129	25*)	500	194092	1—50	[illegible]
132621	29*)	500	170847	29*)	[illegible]	194208	1—50	[illegible]
133911	36*)	500	171172	1—50	40	[illegible]	47*)	[illegible]
134472	43*)	500	171375	22*)	[illegible]	197146	37*)	[illegible]
135113	1—50	40	171516	36*)	500	197630	40*)	[illegible]
135364	1—50	40	171680	30*)	500	198037	07*)	1.000
136231	1—50	40	171797	1—50	100	198440	1—50	[illegible]
136253	50*)	500	171807	41*)	[illegible]	198418	09*)	1.000
136732	1—50	40	172977	1—50	100	199118	05*)	500
136983	1—50	40	173081	1—50	40	199126	45*)	500
138278	35*)	500	173297	34*)	1.000	199409	12*)	500
138649	1—50	40	173549	35*)	1.000	[illegible]	1—50	40
138668	29*)	500	174118	30*)	2.500			

* Цу серех йолча векх 40 номерах дlараме 40 сом кхаж баьнн.

Таблица тlа дьекхнхой тхьь сома махьа йолча облигаци [illegible] кхаж.

Итт сома махьа йолча облигацеш баьнча кхаждаш ха лу.

Баьнча кхажа юкъебилхьай кхаж баьнча облигацеш шай хан.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ГОСТРУДСБЕРКАССАЙ УПРАВЛЕНИ.

Доазол дехьара

ПЕНТАГОН «ОБОРОНА» ЕШ Я

Вьетнаме тlом соцабара яхча соглашенеш хlанз а кулг йаладаь Америка Вlашагlкхийттача Штаташа. США правительства хlанз а тlехь кхьалхагlа барт ббьхинна пункташ «белгалъеш» я. Дуней халкъашта юкъера общественность США-с Индокитае лоьттача агрессе сацтдаш йолча хаьа.

Соглашене цхьацайола пункташ «белгалъинза» яргаш. ахаш шийна тlера бехк а боаккхаш, общественность хьалхашка ше чакара тlаккхоца я, аьна вотийта гlертаь, гlулакх гаьна доахаш я Вашингтон. Цхьабакъда, факташ къычов тешал деш я. Дукха ха йоацаш малайбузен кепайоазош арадаьлар, «сихха гlо дар» яхача лозунга кlал а атта Къулбехьен Вьетнама территоре тlа сихъаь дерда тlема самолеташ, танкаш, тlема гlирс, кхувеш дола герзи ухийтам латт, аха хоамаш.

«Переиарена кулгаш яздаьчуа тlахьагlа а. — хьакхайкадр Киссинджер, — хьоачимаяллал тlема-фегара иизаш дутаргда Америка Таиланде. Вьетнама побережьерча авианосшаш тlа а кхьолча кемаш тlа а, нагахь саина Къулбаседа чlоагlа тохa аьна доакха хуле а...» Цунах дукха ха йоацаш хоамбир «Нью-Йорк дейли ньюса», хlаьта французски «Монда» из кхы а хьалсагlа дийнар: «...тlема форма тlавоахаш а йа йоацаш а американцаш бусарбе Вьетнаме тlемаш сайначул тlехьагlа я».

Цу тайпара, Пентагон «Сихха гlо дара программа» чарх теттара сиха дlакхоста а я. Вьетнамера событеш дlахо дегlаддара дешаш сиха шиъ тlехьодана кlал оттаде гlерт.

ВВС шарала Люис Клейнс — вlамагlаьа, США Тайжача океана зонерча фегарча тlема низйй комацдующе, дукха ха йоацаш аьлар, «вьетнамизаце доктрина хьежа» Америка цу районе вьшрам хlаьа, лоьттара низаш а доацаш, фегарен форда тlерен низаш да», «Цу тайпара дуьнар тlом эргабьнкхо тоабар яз», — дlахо кхараьа уйла яьккво Пентагона викала Дж. Фридхейм, цунца Къулба-Малхбоален Азера США ударна цlна хоацаш хилар белгал а еш.

США-са районера шиъ позицеш чlоагlъю тlема-фегарча базаш шеръара даькъаца. «Ассошиэйтед Пресс» агентства Бангкокера баьча хоамо а тешал лу, США-с Вьетнамера ВВС-и ВМС-и доакъош Таиландерча американски базашка дlахкувлаш хилара. Форда пехота йоккхий подразделенеш Таиланда къилбаседа районашка хlанзе хьа а кхача США базашка дlахьожийна «нига порядок ера».

Укхаза дувнараш ремонтан балхаш дем. Меконг яхача ха йиста лаосски доазон уллув уллача Након-Фаном яхача лаьрххlа йолча базера Къулбехьен Вьетнама мукъаьлхача районашка диверсионни налеташ ю «баьццарча беттигаша». Убонерча базера хьалгlетт «С-130 Спектор Ганшинс». «ОВ-10-Бронкс» яха лаьрххlа йола самолеташ. Уж самолеташ а кlезига лекхал а сухал а йолаш лелаеш йиш йолаш, го баь юкъебхьо басе салтий лаьрххlа йолча захватана хьал а хийба тlаху шабер горо йолаш. Након-Фаном яха база американски фегарча пираташа леладечов доал деш я. Цун бункерашка оттавьй лолллахорча Утапас яхача базерча бомбаш еттача дийцие эламента программа уттаьеш йола электронни аппаратура. Цигара хьегlетта Тайжача океана гаьнарча базашкара хьаькхача В-52, яхачарна доагар lалашду самолеташ-заправщикаш а тlехь Вьетнаме лелача ерригача США самолетех 80 процент арам.

1972 шера 19 мае США вице-президент Спиро Агню ше Вашгоне а вена хьайийллар ВВС-а цхьаькха цхьа база. Из lойиллар Намфонге, хlанз цо тlа ийо «Фантом» «Танлерчиф» яха самолеташ В-52 яха бомбардировщикаш. ВВС Таиландерча ерригача базашка 40 эзар американски салтий хlама-хlама тlалата болабалорга къежа тlема кийчбенна йац ба хlара декна.

Тахан, дунен общественность Вьетнамера тlом дlабаккхар я, дунен халкъашта юкъера кхоахаш лаьгlбар а дукха хьийбе юкъегlертача хаьа. Тайжача океане районе шоай ударни низаш латтаза способаш лехаш а Вlашагlкхийтта Штаташ.

«Пентагон, — язду «Вашингтон пост» — Тайжача океанерча шиъ къаьнарча базашна бlарг кхоабаш я. Шоллагlа дуней тlема хенара бомбаш еттача аьнане базаш, четаргахьа, хlама а дургьа США тlема планашца юкаш. Американски тlема гlулакхашкара лакхера нах, вьетнамски тlом сенечул тlехьагlа оттаргдолча хьале къаьнара аэродромаш юкаметта а оттавь, нийсс США оборона заеньяш эра торо лехаш ба...».

Хала да, укхаза хувнар малагlча «оборонах» да, аьа. Бакъволче хьахьокх, Вlашагlкхийттача Штатий довлдy гlозарап Къулба-Малхбоален Азе «машар оттабара тlехьа къонсамхой» да цоаш, вьяна хьа а кхайкадаь, тlема кхоачо цу районе йита гlерташ долга.

В. КОЗЛОВ.
(АПН).

КЪОВСАМА ДИНАМИКА

Укх тlехьарча массехк бутта къахьегамхой йоккхий забастовкаш хиннад Галиска яхача испански провинце. Юххьанца Эль-Ферроле машинстроительни гlийттар. Цl агахь уж хьал а доаккхаш гlийттар Вигора портовикаш.

Цу хана шоай бокъонаш болаш ера къовсам болабир цу провинцерча ахархоша а, цу тайпара болхлой хьал а хьаьна.

Каталона, Мадрид, баский Мекк саина йолча промышленни районашта тахьна хlача провинцешка беха нах забастовкай болама юкъе уххаш хилар. Испанерча турча политически вазаре чlоагlа белгалдоалаш хlама да.

Къовсам тlа-тlа боккагlа хулаш латт. Къахьегамхоша — болхлошен ахархоа — чаккхочача гlулакхашна солидарность а дешаш болча кагирхой беш бола болх дукха хинна а кlезига хилва а поисководствана бурзобениd йолча интеллигенцеs. Массане юкъара забастовка йолаьарта хьежаш бa беррига нохк. Цхьабакъда, къахьегамхоша хьаьст — къаьстта чаккхоачача гlулакхашта деш дола кулгал вlаьаьгl а техе уж вийc а дарa мегаргдаш испански демократашта беррига болхлойн ахархоаэ гlоттарра лаьттув балга lалаще Лаьрхlар кхоачашлар, иаьха саина къахьега лора, эткара хьалдарча эргlашна чаччахьа гlолла чаккхаргlола фалангистски стратеги тактикаш хьийтта еа. Цу тlа а, хlанз кхузига хац экономически дlахалдарар бахьан долаш къовсам забастовканна шоай выступленеш общественна политически эргалехьа эра тlехьарча болама мэзеш боацача къахьегамхоша боли беш арла промышленность новкъош. Уж духтlабоахаш болча болх бу царна юкъе коммунистана. Цаь новкъостiала ду царна бокъонца йола демократи хьалкхачула тlехьагlа мара lаьадалашеа предпринимателашен хьмиттал лоадиабоапаш дола экономически дlадехараш а кхоечашдергдоийиилта кхетаде.

Дуктlабоахаш бола бе безам куь алиха цхьаш политически лозунгий новкъосталиа къахьегамхой оарцагlбаха дага бараштта юкъе а. Цу тайпарча уйлаша дукхахаь нахалар, къоастар пролетариат. Кхетадеш да, хlанзарча Испане кьллашка «майрра гlо беакаь» социализмигаехе ахар-ларлехьара утопи хилар. Демократически Испани бахьан долаш лоаттабу къовсам а ишттa къаьст-къаьстача группаша гараа низаца чаккхоачаш гlулакхий лерда тlа латта йиш йолаш а бац. Цига котало йоаккхалургьаа болхлой болам ма могга шер а беш, цу ханна Эль-Феррола, Вига, Барселона... пролетариата къча забастовкай опытах, пайда а эхаш мера.

(«Франс нувель» — АПН).

МАШАР БАХЬАН ДОЛАШ

БЕЛГРАД, 18 ноябрь. (ТАСС). Европе кулча процессаша а кхерамалеж цхьана гlулакхаш леладаран дешаеx лаьна ерригача Европа бахьара совещание кайтьяра а Югославе лаьла цкха, аьлар хlыча мехкашнарча гlулакхашта волча союзни секретара дешарош кхоачашдеш волча Я. Петрича Союзни Скупщине ше доллая еш, белгалбоал Югославе хьаштай кортамукъале бахьан долаш, цхьатарарча бокъонагlа дунен халкъашта юкъе цхьана гlулакхаш леладар хухьа, машаре социализми бахьан долаш къовсам лоаттабеча низий хьаштаьа дуьзадения хиларах. Югослави, белгалдаьккхар Петрича, Европе кхерамалеж ларда тlа паргlатагlа бокъонан цхьатара йолаш дола гlулакхаш дегlаккхувлера наьхлий хьакъехьа ерригача Европа юкъарча Совещане барт вlаштlехьбаргбола хlама да гlерт.

Шоай дlадехараш хьалланяра Къахьегама Ерригаьюкъарча конфедерацеи къахьегама Французски демократически конфедерацеи кхайкаралах дlадихьача кхеесаа ден юкъе дакъа лаьцар миллионаш болча французски къахьегамхоша. Френце къахьегамхоша алапах хаадар, 60 шу даьнча пенсе ваха бокъо ялар, къахьегамаш ханаш хьалам хилар дlадеа.

СУРТА ТIА: Париже болхлой демонстраци.

АФП—ТАСС сурт.

Редактор
Х. А. ТЕБОЕВ.

Гоаш [illegible]

ТЕЛЕВИДЕНИ

18 НОЯБРЬ
I программа

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кордадараш. 9.45 — Бесбола телевидени. Вернига «Выставка Буратино». 10.15 — Приключени. «Городам кьоа ништа лу» яха 6-гlа передача. 10.45 — Москвай концертни залашка гlоьла. 11.40 — Бесбола телевидени. Документальни фильмай программа. 13.00 — Передачай программа. 16.05 — Юкъарча биологех йола дешара передача. 16.30 — «Зрелй кетт». 17.15 — Дешарашта. Самукъане стартаж. 18.00 — Кордадараш. 18.10 — Миллионаш ленински университет, «Ленин — бlуно — революционер а хьекъала цlена дог а дешнера». 18.40 — Нохч-ГIалгIайчу гlолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.00 — Дунен халкъашта цlарча афорызм. 19.30 — Пьедица, Евгений Суворова цlерагlа йолча колхозе къахьегамхой гlулакхаш. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Советий цехна киноискусство. «Шо Федор» яха художественни фильм. 23.00 — Акробатикех йола дунен дозкъаштера хетавеа аь. 23.30 — Кордадараш. Передачай программа.

II программа

19.25 — Технически информационни кордадараш. 19.35 — Социалистически кхьа хьалхалаттараш. 20.05 — Шоана багош. 20.15 — Документальни фильмаш.

19 НОЯБРЬ
I программа

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кордадараш. 9.45 — Самукъане стартош. 10.30 — Приключени «Скаллистове» лоберт фаре яха передача. 11.00 — «Москва баьнийтарах» яха художественни фильм. 12.30 — Шахматий школа. Шахматех лоьна баккхуьнаш классе. 13.00 — Документальни фильмай программа. 15.55 — Передачай программа. 16.00 — Мехкадатта чоккдархачарахь боахкхой вlашагlкхетар. 16.30 — Бераштa дола [illegible]. 17.05 — Халкъий доттагlаллашка вовшийна (нохчий меттала). 17.30 — 9-ча октябра хьалхалаттараш. Хьакхlаш доттарш Сальводенех гlилагlий дешаргаш. 17.45 — Документальни фильм. 17.50 — Нохч-ГIалгIайчу гlолла. Информационни программа (эрсий, гlалгlай меттала). 18.15 — Хоаман, реклама. 18.30 — Киножурнал. 18.50 — «Шоана хьахьа» (гlалгlай меттала). 19.00 — Поздравлена совзе. Азербайджанени ССР. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Москва — Генуя» яха художественни фильм. 22.50 — Спортивни программа. Чемпионат — хоккейни. Передачай программа.

II программа

19.05 — СССР вlашагlтьеаме... Аргентинически... 19.40 — «Вlайнах хьаьа хlайба» яха художественни фильм.

РАДИО

19 НОЯБРЬ

6.30 — «Юртара хабар» (гlалгlай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Хаоттам. 7.30 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.35 — «Сердало» газета обзор. 9.15 — Передачай программа. 9.25 — Нохч-ГIалгIайн симфонически оркестр (гlалгlай меттала). 9.30 — «Граждански оборона хьекъалг — бахамна» яха беседа нохчий меттала. 18.15 — СССР вlашагlтьаеа 50 шу дизаре. «Дегlаенна социализм кхийнна СССР-а дерригача халкъашна бахам истерически голаш ба» яха беседа (гlалгlай меттала). 18.30 — «Вечерний сатар» яха радиогазета (нохчий меттала). 19.00 — Керла хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала). 19.40 — «Шоана хьаьнаа» яха радиопостановка (гlалгlай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республикан гlонгаш Грозненашта хувшалуш мархаш а йолаш. Йоачаш а йолаш, малхбузера гlоаххьача боарамо мух а хьакхаш ха хила а фегара температура республикан гlолла 3—8, Грозне 6—8 градус йоаххьала болаш хила а тарлу. Кхоашш доахаш хувшалуш мархаш а болаш, лоадаш йоачаш а йолаш, кхьаншабойча моттигашка дикх а долалаш, бе-бьча мегlарахьара мух а хьехаш ха хила. Фегара температура баьсаьнна 1 градус малалтара 6 градус. Малхала кхоечаш, ленашка 8—13 градус йоаххьала болаш хила тарлу.

[illegible]

РЕДАКЦЕ АДРЕС: 364051, г. Грозный-51, Ленина урам, 11 (3-гlа этаж). Телефонаш: редактора — 2-44-90; редакторан зам. — 3-30-11; бехктайкхама секретара — 2-34-30; партийни вахарна культуран, отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 2-48-30; юрта бахама отдела — 3-42-30; хаттай отдела бухгалтерош — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» цхьанааьста типографи. Революций проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 11, (3-й этаж). Телефоны: редактора — 2-44-90; зам. редактора — 3-30-11; ответственного секретаря — 2-34-30; отделов партийной жизни культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 2-48-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-30; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

С400230. Заказ № 1013.